

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา

ในบทนี้จะกล่าวถึงหลักการดำเนินคดีอาญาและมาตรการการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อที่จะสามารถเข้าใจระบบและกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาและมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศได้ รวมตลอดจนการนำศึกษาเปรียบเทียบเพื่อนำรูปแบบของมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยกระบวนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญามีดังนี้

1. การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ก็มุ่งเน้นในเรื่องของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรือจำเลยในคดีอาญามากกว่าผู้เสียหาย แม้ว่าจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่นับเป็นอีกก้าวสำคัญที่กระบวนการยุติธรรมไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม เพราะอาจกล่าวได้ว่าในอดีตที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมไทยให้ความสำคัญกับการเยียวยาคนเหล่านี้น้อยมาก กระบวนการยุติธรรมมักสนใจแต่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากกว่าจะคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากการก่ออาชญากรรม แต่การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายในเบื้องต้น โดยต้องคำนึงถึงฐานะทางการเงินของประเทศ

และมีใช้เป็นการให้ความช่วยเหลือที่รัฐเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบผู้ทำละเมิด หรือมีการรับช่วงสิทธิจากผู้เสียหายที่สามารถไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแทน แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวทางในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายและจำเลยในปัจจุบันยังมีความคลาดเคลื่อนและเข้าใจผิดในหลักการ การให้ความช่วยเหลือในกรณีนี้ยิ่งยอกทำให้ในบางกรณีมีการจ่ายค่าตอบแทนในอัตราที่ไม่เหมาะสม และก่อนที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าตอบแทนดังกล่าวการดำเนินการจะต้องผ่านกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นช่องทางหลักก่อน

การรักษาความสงบสุขของสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบ แต่ความสงบสุขอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้อย่างไรหากผู้ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมยังต้องทนทุกข์ทรมานจากผลกระทบอันเลวร้ายที่เกิดจากอาชญากรรมที่ตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหน้าซ้ำยังต้องตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นช่องทางหลักในการดำเนินคดีอาญา

ดังนั้น การศึกษาถึงสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มี ดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สิทธิ เสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการกำหนดหลักการเพื่อป้องกันและควบคุมการใช้อำนาจของรัฐและเป็นหลักประกันให้กับการมีชีวิตและความมั่นคงในชีวิตและร่างกายของประชาชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญของหลักนิติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรเกือบทุกฉบับไทยจึงได้รับรองสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้หลายมาตรา โดยในการศึกษานี้จะทำการศึกษาเฉพาะสิทธิของผู้เสียหายที่ได้รับการบัญญัติคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองสิทธิของผู้เสียหาย ไว้ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 4 มาตรา 39 มาตรา 40 (1) (2) (3) (4) (5) และ (6) ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
 - (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง
 - (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
 - (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนร่วมได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถือยศเป็นปฏิบัติยกตน
 - (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
 - (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ”
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ยังคงหลักการเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ปรับปรุงจากมาตรา 237 ถึงมาตรา 247 โดยไม่ได้บัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญอีก เนื่องจากได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว หากบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะทำให้การปรับปรุงเพื่อเพิ่มสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทำได้ยาก จึงปรับปรุงใหม่ โดยได้บัญญัติสาระสำคัญของสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนจะได้รับในกระบวนการยุติธรรมไว้ให้ครบถ้วน รวมทั้งเพิ่มหลักการเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิ และจะต้องตรากฎหมายเพื่อ

กำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องที่กำหนดไว้ ซึ่งจะสามารถปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างเหมาะสมเมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป¹

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การกระทำความผิดอาญาย่อมมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของรัฐ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยตรง ซึ่งผู้เสียหายย่อมมีความประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษทางอาญาให้เหมาะสมกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รัฐจึงยอมรับสิทธิของผู้เสียหายให้มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาเอง เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษทางอาญา อีกทั้งการให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญายังเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่แทนรัฐเพื่อจะได้ใช้อำนาจโดยถูกต้องและเป็นธรรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา และการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งในส่วนของมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญานั้น มีบทบัญญัติจำนวนมาก ในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาถึงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1.2.1 ความหมายและหลักเกณฑ์ผู้เสียหาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สูดสงวน สุธีสร ได้ให้ความหมายของผู้เสียหายโดยกล่าวว่าผู้เสียหายก็คือเหยื่อ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบากเดือดร้อน จากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากคนหรือธรรมชาติก็ได้เช่น เหยื่อ จากอุบัติเหตุ เหยื่อจากอุบัติเหตุธรรมชาติ เหยื่อจากโรคภัยไข้เจ็บ เหยื่อจากภัยสงคราม เหยื่อจากการเมืองการปกครอง เป็นต้น² นอกจากนี้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สูดสงวน

¹สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (กรุงเทพมหานคร: สภาผู้แทนราษฎร, 2551), หน้า 33.

²สุดสงวน สุธีสร, เหยื่ออาชญากรรม, หน้า 2.

สุธีสร ยังได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรม (Crime Victim) ซึ่งคือเหยื่อ ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดกฎหมายเท่านั้น โดยแบ่งลักษณะเป็น 2 ลักษณะคือ

- 1) ผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยตรง (Direct Victims) คือบุคคลผู้ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายเท่านั้น
- 2) ผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยอ้อม (Indirect Victims) คือบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง³

นอกจากนี้ ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” ได้ถูกรวมอยู่ในความหมายของคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” ด้วย โดย ศาสตราจารย์ ดร. ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้ให้นิยามของคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” โดยหมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลที่ได้รับความเสียหายในด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สินจากการประกอบอาชญากรรมตามความหมายนี้ คำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” จึงครอบคลุมถึงคำว่า “ผู้เสียหาย” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตลอดจนบุคคลอื่น ๆ หรือนิติบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่อาจไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

ดังนั้นทั้งคำว่าผู้เสียหาย,เหยื่อ,และเหยื่ออาชญากรรม ต่างก็เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาทั้งสิ้น แตกต่างกันเพียงความหมายในทางกฎหมายเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามผู้เสียหายที่มีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้น ได้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือผู้เสียหายตามกฎหมายนั้น หมายความว่าเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้เสียหายที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย แต่เหยื่อนั้น หมายความว่ารวมถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด โดยที่อาจจะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วยหรือไม่ก็ได้

³สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, “การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 7.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ให้ความหมายคำว่า ผู้เสียหาย หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และมาตรา 6

ผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้เสียหายที่แท้จริง

ผู้เสียหายที่แท้จริง ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาในฐานนั้นโดยตรง การพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ⁴

(1) ได้มีความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น การกระทำใดเป็นความผิดทางอาญานั้นมีกฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติและกำหนดโทษผู้กระทำผิดไว้ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา หรือพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่มีโทษทางอาญา

(2) บุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น โดยตรงลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญามีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกระทำ อาจกระทำความผิดต่อบุคคล ความผิดต่อทรัพย์ ความผิดต่อเสรีภาพ นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงตัวผู้เสียหายอีกด้วยว่าเป็นเอกชนหรือเป็นรัฐ ความผิดอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหายบางทีก็เรียกว่าความผิดต่อแผ่นดิน ความผิดอาญาประเภทนี้ยอมความกันไม่ได้ ส่วนความผิดที่เอกชนเป็นผู้เสียหายบางทีเรียกว่าความผิดต่อส่วนตัว ความผิดอาญาประเภทนี้มีการยอมความกันได้

(3) บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายโดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้ คือ

⁴สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วิวัฒน์กุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), หน้า 29.

⁵กุศล บุญเย็น, เรื่องเดิม, หน้า 6.

ก. ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

ข. ไม่สมัครใจเข้าเสี่ยงรับผลร้ายเอง

ค. ไม่ได้เป็นสาเหตุแห่งความผิดที่เกิดขึ้นหรือการกระทำ

ความผิดนั้นมิได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากตนเอง⁶ บุคคลที่จะถือว่าเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายซึ่งมีอำนาจดำเนินคดีกับผู้ที่ทำให้เกิดความผิดได้จะต้องผ่านหลักเกณฑ์ทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้น

หลักเรื่องผู้เสียหายโดยนิตินัยนี้ไม่มีอยู่ในถ้อยคำที่เป็นตัวบทกฎหมายแต่หลักนี้เกิดจากการตีความของศาลในการบังคับใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่น หญิงยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ถือว่าหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำผิด จึงไม่ใช่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) แม้หญิงนั้นจะถึงแก่ความตาย บิดาของหญิงนั้นก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องผู้ที่ทำให้หญิงแท้งลูกได้⁷

การที่จะเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายนั้นต้องเป็นผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในการยินยอมแห่งการกระทำนั้นด้วยคือ การทำความผิดฐานนั้นจะถือว่าเป็นความผิดต้องกระทำไปโดยครบโครงสร้างความรับผิดชอบในทางอาญา ได้แก่ มีกระทำไปครบองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายบัญญัติ การกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดและการกระทำนั้นไม่มีกฎหมายยกเว้นโทษ กล่าวอีกนัยหนึ่งบุคคลจะรับโทษทางอาญาต้องเป็นไปตามโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญาที่กล่าวมา ตัวอย่างเช่น ความรับผิดชอบฆ่าผู้อื่นนั้นผู้กระทำความผิดต้องกระทำไปโดยครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติกล่าวคือ มีผู้กระทำ และกระทำไปครบองค์ประกอบของกฎหมายคือ มีการฆ่า และมีผลของการกระทำคือความตาย จึงจะเป็นความผิดสำเร็จ⁸

⁶ ยงยุทธ ธารีสาร, รวมวิชาสอบ 85 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธนวิชัย-การพิมพ์, 2528), หน้า 410.

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 954/2502.

⁸ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 13.

ในกรณีที่บุคคลยินยอมให้ผู้อื่นกระทำโดยปกติในกฎหมายอาญาของไทยความยินยอมไม่มีความสำคัญที่จะทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่เป็นความผิด เพราะกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อป้องกันความเสียหายต่อชุมชน ได้มุ่งคุ้มครองแต่ความเสียหายของเอกชน และในประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติในเรื่องความยินยอมนี้ มีหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาชาติว่า “ความยินยอมไม่ถือว่าเป็นความผิด” (Volenti non Fitinjuria)⁹ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ความผิดบางประเภทต้องกระทำโดยปราศจากความยินยอมของผู้เสียหาย หรือโดยสภาพความผิดแล้วจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เสียหายไม่ยินยอม เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์หรือ ความผิดฐานบุกรุก เป็นต้น จึงจะถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ความยินยอมของผู้เสียหายจึงมีความสำคัญที่ทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่

2) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

ผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเป็นบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้ที่มีได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งโดยตรง แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) บัญญัติให้เป็นผู้เสียหายด้วย ซึ่งได้แก่บุคคลตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6

1.2.2 สิทธิของผู้เสียหายในการร้องทุกข์และถอนคำร้องทุกข์

สิทธิในการร้องทุกข์ หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนว่ามีผู้กระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนและการกล่าวหา มีเจตนาให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ ทั้งนี้การร้องทุกข์อาจทำเป็นหนังสือหรือทำด้วยวาจา ก็ได้ผู้มีสิทธิร้องทุกข์ได้แก่ผู้เสียหาย ผู้มีอำนาจจัดการแทน หรือผู้รับมอบอำนาจอายุความในการร้องทุกข์ ต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำ

⁹กิตติ บุศยพลากร, “ผู้เสียหายในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 62.

ความผิดมิฉะนั้น คดีจะขาดอายุความทำให้ไม่สามารถนำคดีดังกล่าวมาฟ้องร้องได้ เว้นแต่ความผิดที่ยอมความกันได้ ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเองไม่ต้องร้องทุกข์

สิทธิในการถอนคำร้องทุกข์ เมื่อร้องทุกข์แล้ว มีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้หรือไม่

- 1) ถอนคำร้องทุกข์ได้เฉพาะ “คดีความผิดที่ยอมความกันได้” เช่น ความผิดฐานข่มขืน โกงเจ้าหนี้ เป็นต้น
- 2) ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ได้
- 3) จะถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้
- 4) จะถอนคำร้องทุกข์เมื่อใดก็ได้ ก่อนคดีถึงที่สุด
- 5) เมื่อถอนคำร้องทุกข์และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับสิทธิในการฟ้องคดี ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเองหรืออาจยื่นคำขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ (ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา) สิทธิในการถอนฟ้อง ในคดีอันยอมความไม่ได้ สามารถยื่นขอถอนฟ้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา สำหรับคดีอันยอมความได้จะต้องขอถอนฟ้องก่อนคดีถึงที่สุด และเมื่อถอนฟ้องแล้วจะนำคดีมาฟ้องใหม่ไม่ได้ เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดหากคดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่ง-เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เมื่อผู้เสียหายถอนฟ้องแล้ว พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้ต่อไป

1.2.3 การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลคือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ดังที่กฎหมายให้อำนาจไว้ในมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับอัยการนั้นจะฟ้องคดีอาญาได้นั้นจะถูกจำกัดอำนาจโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายคือกฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยมิได้ผ่านการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

การฟ้องคดีอาญาในความผิดเดียวกันสามารถกระทำได้ทั้งผู้เสียหายและอัยการ โดยอิสระไม่เกี่ยวพันกัน เมื่อฝ่ายใดดำเนินคดีอาญาจนศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม มาตรา 39 (4) ซึ่งในทางปฏิบัติ

เมื่อกฎหมายให้อำนาจฟ้องคดีแก่ผู้เสียหาย และอัยการในความผิดเดียวกันได้ หรือแม้แต่ผู้เสียหายหลายคน ซึ่งแต่ละคนสามารถฟ้องคดีอาญาเองได้ จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับความเดือนร้อนซ้ำสองในการกระทำผิดเดียวกันอันเป็นการขัดต่อหลัก Ne Bis in Idem หรือ Double Jeopardy

1) เหตุผลของการให้เข้าร่วมเป็นโจทก์

การฟ้องคดีอาญาผู้ที่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ตามมาตรา 28 ซึ่งกำหนดให้บุคคลดังกล่าวมีอำนาจฟ้องเป็นอิสระแก่กันและกัน อันมีเหตุผลสำคัญคือ เป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน พิจารณาได้จากมาตรา 34 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “คำสั่งไม่ฟ้องคดีหาตัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีเองไม่” ในการดำเนินคดีอาญานั้น เมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี จะต้องมีการสอบสวนมาก่อน และกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีจะมีการไต่สวนมูลฟ้อง การที่กฎหมายให้อำนาจทั้งรัฐและเอกชน ดำเนินการได้เป็นสองทางแล้ว เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องไม่ว่าทางฝ่ายใด คดีของอีกฝ่ายหนึ่งย่อมระงับสิ้นไป ตาม มาตรา 39 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉะนั้น จึงให้มีการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกันได้ รวมทั้งการรวมการพิจารณาคดี เพื่อให้คดีเป็นคดีเดียวอีกทั้งเพื่อความสะดวกของโจทก์อีกทั้งเป็นการประหยัดเวลาไม่ให้เกิดการเสียเวลาพยานที่จะให้การถึงสองคดี อันเป็นการสิ้นเปลืองเป็นการพิจารณาซ้ำซ้อน และมีผลถึงจำเลยไม่ได้รับความเดือดร้อนหลายครั้ง ซึ่งในเวลานั้นคงยังไม่ได้คำนึงถึงหลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำในเรื่องเดียวกัน

2) หลักเกณฑ์การขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้มีการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ดังนี้

มาตรา 30 บัญญัติว่า “คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้”

(1) ต้องมีคำฟ้องของพนักงานอัยการอยู่ในศาล ถ้าไม่มีคำฟ้องของพนักงานอัยการอยู่ก็ไม่มีคำฟ้องที่จะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้ ส่วนคำฟ้องของพนักงานอัยการจะเป็นคำฟ้องคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน หรือความผิดต่อส่วนตัวก็ได้

(2) ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมต้องเป็นผู้เสียหาย ซึ่งรวมถึงบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ดังกล่าวแล้ว ถ้ามิใช่ผู้เสียหาย อำนาจในการดำเนินคดีก็จะตกไปแม้ศาลจะได้สั่งให้เข้าโจทก์ร่วมแล้วก็ตาม

(3) ในการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม ต้องยื่นก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดี หมายความว่า ต้องยื่นก่อนศาลอ่านคำพิพากษาถ้าหากวันนี้ตัดสินแต่ศาลเลื่อนคดีไปอีก 7 วัน เพื่อเรียบเรียงคำพิพากษา ระหว่างนี้ผู้เสียหายยังยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้

การที่จะต้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดี เนื่องจากผู้เสียหายจะต้องระวังผลประโยชน์ของตนอยู่แล้ว เมื่อเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ควรจะเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม การที่มีคำพิพากษาศาลชั้นแล้ว ผู้เสียหายจะเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมจึงไม่มีเหตุผลอันสมควร

3) ผลของการเข้าเป็นโจทก์ร่วม

(1) การขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมคำฟ้อง ผู้เสียหายซึ่งขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมจะขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมคำฟ้องเดิมของพนักงานอัยการไม่ได้

(2) ความบกพร่องของคำฟ้อง ผู้เสียหายต้องรับผลแห่งความบกพร่องของคำฟ้องของพนักงานอัยการ เช่น คำฟ้องของพนักงานอัยการบกพร่องเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง หรือลงโทษจำเลยเบาไป ผู้เสียหายหรือโจทก์ร่วมก็ย่อมต้องรับผลแห่งคำรื้อนั้นด้วย

(3) ฟ้องใหม่ไม่ได้ ผู้เสียหายหมดสิทธิไปฟ้องคดีของตนในเรื่องเดียวกันนั้น มิฉะนั้นเป็นฟ้องซ้อน

(4) การกระทำใดที่โจทก์ร่วมได้ทำในฐานะเป็นโจทก์ในคดีนั้น แม้พนักงานอัยการจะไม่ได้กระทำการนั้นด้วย ย่อมต้องถือว่าเป็นการกระทำของโจทก์ในคดีนั้น

(5) การอุทธรณ์ฎีกา การใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกานี้ ผู้เสียหายที่ขอเข้าร่วมเป็นโจทก์จะต้องใช้ทุกกระยะติดต่อกัน จึงจะใช้สิทธิดังกล่าวได้ตลอดไปจนถึงชั้นฎีกา จะขาดตอนเสียมิได้

(6) โจทก์ร่วมมีสิทธิระบุนุพยานและสืบพยานเพิ่มเติมได้

1.2.4 สิทธิในการขอมความและถอนฟ้องคดีอาญา

ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะขอมความหรือถอนฟ้องคดีที่ตนเป็นโจทก์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อใดก็ได้ ก่อนคดีถึงที่สุด

1.2.5 สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา

กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลต่อไปได้

1.2.6 การเรียกทรัพย์สินคืนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

อำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการกับของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนรัฐ อำนาจดังกล่าวจึงมิได้จำกัดเพียงเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น หากแต่ยังได้ขยายไปถึงในคดีแพ่งรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นโจทก์ฟ้องคดีหรือถูกฟ้องคดีอีกด้วย¹⁰

อย่างไรก็ดีแม้ตามกฎหมาย พนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องคดีตามมาตรา 28 (1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งคำว่าฟ้องคดีนั้น หมายถึง การฟ้องร้องเพื่อให้ศาลลงโทษแก่จำเลยในทางอาญา เพราะฉะนั้นโดยหลักแล้วอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืน เพราะไม่ใช่เรื่องฟ้องทางอาญา แต่เป็นการฟ้องทางแพ่ง แต่โดยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก หรือ โกง ยกยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจาก

¹⁰พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498, มาตรา 11.

การกระทำผิดอื่น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ดังนั้นการที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องในทางแพ่งดังกล่าวก็โดยอาศัย มาตรา 43 นี้เองไม่เช่นนั้นแล้วพนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจในทางแพ่งเลย มาตรา 43 จึงเป็นบทบัญญัติพิเศษเพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการ โดยเฉพาะ

สำหรับหลักเกณฑ์การเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหายตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มีข้อสังเกตดังนี้ คือ

1) อำนาจของพนักงานอัยการมีโดยจำกัดตามประเภทคดีที่ระบุไว้ใน มาตรา 43 รวม 9 ประเภทเท่านั้น คดีอื่น ๆ นอกจากนี้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาแทนผู้เสียหาย แต่เป็นเรื่องที่ผู้เสียหายจะต้องดำเนินการเอง ซึ่งได้แก่ คดีลักทรัพย์ วิวาททรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร

นอกจากนี้โดยเหตุของความมีลักษณะพิเศษของ มาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถมีคำขอในส่วนแพ่งได้ในบางประการนี้เอง ยังทำให้นักกฎหมายมีความเห็นต่างกัน คือ บางท่านเห็นว่า มาตรา 43 นี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา บางท่านเห็นว่า การฟ้องเรียกทรัพย์สินก็ดี หรือเรียกค่าทดแทนก็ดีเป็นเรื่อง ส่วนแพ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วอัยการไม่มีอำนาจฟ้องเรียกได้ แต่กฎหมายเขียนไว้เป็นพิเศษให้อัยการทำได้

2) พนักงานอัยการจะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้เฉพาะคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดอาญา กล่าวคือ เป็นการฟ้องแทนผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายไม่มีสิทธิดังกล่าวพนักงานอัยการก็ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องแทน

3) อำนาจของพนักงานอัยการมีโดยจำกัดเฉพาะการเรียกทรัพย์สินหรือเรียกราคาทรัพย์สิน ดังนั้นการเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด เช่น ค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเนื่องจากการกระทำผิด ฯลฯ ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการเอง รวมถึงการเรียกร้องในประการอื่นนอกเหนือจากการเรียกคืนทรัพย์สินหรือเรียกให้ชดใช้ราคาทรัพย์สินด้วย

4) สำหรับวิธีการใช้สิทธิของพนักงานอัยการมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44¹¹ พนักงานอัยการจะต้องใช้สิทธิเรียกทรัพย์คืนหรือราคาโดยขอรวมไปกับคดีอาญาในแบบพิมพ์คำฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจะมีช่องคำขอท้ายฟ้อง ซึ่งเว้นว่างไว้ให้กรอกข้อความ คดีอาญาเรื่องใดที่พนักงานอัยการถือว่าผู้เสียหายมีสิทธิเรียกทรัพย์คืนหรือราคาก็จะระบุไว้ในคำขอท้ายฟ้อง ดังกล่าว เช่น คดีที่จำเลยลักทรัพย์ คือ รถจักรยานยนต์ราคา 10,000 บาท ของผู้เสียหาย ไป ยังไม่ได้ทรัพย์คืน พนักงานอัยการก็จะกรอกข้อความลงในคำขอท้ายฟ้องว่า “ขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืนหรือชดใช้ราคาจักรยานยนต์ราคา 10,000 บาท ที่ถูกลักไปในคดีนี้ให้แก่ผู้เสียหายด้วย”

5) มีข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งว่าบทบัญญัติมาตรา 43 นี้ เป็นบทบังคับให้พนักงานอัยการต้องเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายขอใช้สิทธิตามมาตรา 45¹² โดยไม่ยอมให้พนักงานอัยการใช้อำนาจตามมาตรา 43 เรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนก็ย่อมทำได้ เพราะเป็นสิทธิโดยตรงของผู้เสียหาย

6) ข้อสังเกตประการสุดท้ายเกี่ยวกับมาตรา 43 นี้คือบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิดและมีคำขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนคำขอส่วนแบ่งเช่นนี้ไม่ต้องด้วยกรณีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 พนักงานอัยการเรียกแทนผู้เสียหายไม่ได้ ผู้เสียหายในคดีความผิดที่เกิดจากการลักพาเด็กจึงไม่ได้รับผลประโยชน์จากมาตรา 43 เลย ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีเอง ส่วนจะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เพียงใดก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติในเรื่องความรับ

¹¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44 บัญญัติว่า “การเรียกทรัพย์คืนหรือราคาคืนตามมาตรา 43 พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้

คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์คืนหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา”

¹²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 45 บัญญัติว่า “คดีเรื่องใดถึงแม้ว่าได้ฟ้องในทางอาญาแล้วก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก”

ผิดเพื่อละเมิด อย่างไร นอกจากนี้การเรียกทรัพย์สินคืนนี้ ศาลไม่ต้องดำเนินการ
อย่างไรลำบากมากขึ้นเลย เนื่องจากคดีอาญาเป็นรากฐานอยู่แล้ว¹³

1.2.7 การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ-
อาญา มาตรา 44/1

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กำหนดให้
ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาทุกฐานความผิดบังคับให้จำเลย
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่เป็นผลจากการกระทำให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ ชีวิต
ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สิน ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีหลักเกณฑ์และ
เงื่อนไขที่สำคัญตาม ดังนี้

1) ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหม
ทดแทนแก่ตนได้ต้องเป็นคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือคดีที่ผู้เสียหายขอเข้า
เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการเท่านั้น หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) ผู้เสียหายไม่สามารถยื่น
คำร้องตามมาตรา 44/1 ได้ ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีเองย่อมมีอำนาจร้องขอ
บังคับให้ชดใช้ตามมาตรา 40 ได้อยู่แล้ว

2) คำร้องขอค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา-
ความอาญา มาตรา 44/1 สามารถยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ก่อนเริ่มทำการสืบพยาน
หรือในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยคำร้อง
ดังกล่าวต้องเป็นคำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอัน เนื่องมาจากการ
กระทำผิดของจำเลยในคดีอาญาเท่านั้น จะเป็นคำขอบังคับอย่างอื่นไม่ได้ เช่น ร้องขอ
บังคับให้จำเลยรับบุตรของผู้เสียหายซึ่งถูกจำเลยข่มขืนกระทำชำเราเป็นบุตรและคำขอ
ต้องไม่ขัดแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

3) ค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องนั้นต้องมีได้เกิดจากการกระทำเพื่อ
ชำระหนี้อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือขัดต่อศีลธรรมอันดี เช่น การล่อลวง ชู้เลี้ยง

¹³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 45.

สำคัญผิดในข้อเท็จจริง หรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้นด้วย อีกทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากการกระทำของจำเลยในคดีอาญาที่ยื่นคำร้องขอด้วย

4) สิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนที่สามารถร้องขอบังคับได้ ต้องเป็นความเสียหายที่ได้รับอันเนื่องมาจากเหตุที่ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินเท่านั้น ไม่รวมถึงค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่ออนามัยด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินนั้นเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นเห็นได้ชัดและสามารถตรวจสอบด้วย พยานหลักฐานได้ไม่ยากแต่สำหรับความเสียหายต่ออนามัยนั้นการพิสูจน์ว่าได้รับอันตรายต่ออนามัยหรือไม่เป็นเรื่องที่ยากต่อการพิสูจน์ และอาจทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นเป็นไปด้วยความล่าช้า

1.2.8 การบังคับคดีค่าสินไหมทดแทน

ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตามคำเรียกร้องของพนักงานอัยการ กฎหมายให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะบังคับคดี ทำการยึดทรัพย์ของจำเลย เพื่อยายทอดตลาดเอาเงินมาชำระตามคำพิพากษาได้ การที่กฎหมายต้องบัญญัติเช่นนี้ก็เพราะว่าในคดีที่พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายนั้น ผู้เสียหายมิได้เป็นโจทก์ในคดีนั้นด้วย ตามปกติแล้วก็จะถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น โดยที่ศาลสั่งว่าให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายก็ยังไม่มีอำนาจอะไรที่จะยื่นมือเข้าบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ ตามมาตรา 50¹⁴

¹⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 50 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา”

2. การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการ ดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

สิทธิการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในคดีอาญามีได้มีบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเท่านั้น กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ก็ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในคดีอาญาเช่นกัน ในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษาถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้

2.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน กล่าวคือ ประชาชนทุกคนสามารถฟ้องร้องคดีอาญาเองได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากความผิดอาญาหรือไม่ ซึ่งหลักการนี้สืบเนื่องมาจากข้อกำหนดตามระบบ Common Law ที่มีมาแต่เดิมว่า “พลเมืองทุกคนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องช่วยกันธำรงรักษากฎหมาย และระเบียบของบ้านเมือง” ฉะนั้น ภาระหน้าที่ดังกล่าวจึงรวมตลอดไปถึงการฟ้องร้องคดีอาญาด้วย ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับว่ากันว่าประชาชนทุกคนเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ ต่อมาภายหลังได้มีการจัดตั้งหน่วยงานด้านตำรวจขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเข้ารับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบจากรายการในการรักษากฎหมาย และระเบียบของบ้านเมือง ซึ่งรายการทั้งปวงได้มีหน้าที่ดังกล่าวอยู่ตลอดมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งนี้รวมถึงการฟ้องคดีอาญาด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 อังกฤษได้เปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยอังกฤษได้ก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า” Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้น โดย CPS นี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ D.P.P. และมี Attorney-General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี ซึ่ง CPS มีหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด ยกเว้นคดีเล็กน้อย เช่น คดีจราจร แต่อย่างไรก็ตามสิทธิในการดำเนินคดีของผู้เสียหายในการฟ้องคดีก็ยังคงอยู่ แต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS

ซึ่ง CPS สามารถเข้าไปดำเนินการเสียเอง หรืออาจจะใช้ดุลยพินิจให้การระงับการฟ้องคดีนั้น ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ

ระบบการรักษาความสงบเรียบร้อย ตามหลักการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษจึงถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องร้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้น จะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งในอังกฤษ The Criminal Law Act 1977 มาตรา 15 ได้จำแนกประเภทความผิดเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ความผิดที่ต้องพิจารณาโดยมีคำฟ้องเป็นหนังสือ (Indictable Offences) คือความผิดร้ายแรงที่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน และต้องทำเป็นหนังสือที่เรียกว่า Indictment ระบุลักษณะความผิดที่กล่าวหาโดยสังเขป ความผิดประเภทนี้ ได้แก่ ความผิดตามกฎหมาย Common Law

2) ความผิดไม่ร้ายแรง (Summary Offences) คือความผิดอาญาที่มีโทษเล็กน้อย ซึ่งสามารถฟ้องได้โดยไม่ต้องทำคำฟ้องเป็นหนังสือ ได้แก่ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 ของ The Criminal Law Act 1977 ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้งให้ได้รับการพิจารณาคดีโดยวิธีรวบรัด (Summary Trail)

3) ความผิดที่ทำคำฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ หรือพิจารณาคดีโดยรวบรัดก็ได้ (Offences Triable either way) คือ ความผิดอาญาที่กำหนดขึ้นใหม่ตาม The Criminal Law Act 1997) ซึ่งความผิดประเภทนี้ ศาลจะพิจารณาก่อนว่าเหมาะสมที่จะใช้วิธีพิจารณาแบบ Summary Trail หรือ Indictment ได้แก่ ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 16 ของ The Criminal Law Act 1997 เช่น ความผิดฐานให้การเท็จ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นความผิดแบบใด การฟ้องคดีจะต้องกระทำต่อผู้พิพากษาของศาล Magistrates ซึ่งเรียกว่า Justices of the Peace โดยการฟ้องคดีนอกจากผู้เสียหายจะฟ้องได้แล้ว ผู้อื่นก็สามารถฟ้องได้ตามหลักการดำเนินคดีโดยประชาชน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ตำรวจเป็นผู้ฟ้อง

หลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของอังกฤษนั้น ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ประชาชนทุกคนจึงเป็น

ผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เมื่อประชาชนคนหนึ่งฟ้องคดีอาญากับประชาชนอีกคนหนึ่ง ผู้ฟ้องกับผู้ถูกฟ้องจึงมีความเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีโดยประชาชนดั้งเดิม จึงไม่ต่างไปจากการดำเนินคดีแพ่ง โดยมีการใช้ระบบลูกขุน (Jury) ในการชี้ขาดความผิดของจำเลยในคดีอาญา¹⁵ กล่าวคือ ถือเป็นเรื่องการต่อสู้ระหว่างคู่ความในคดี โดยในทางปฏิบัติประชาชนจะไปแจ้งเรื่องต่อผู้พิพากษาท้องถิ่น ผู้พิพากษาก็จะดำเนินการไต่สวน และเมื่อเห็นสมควรก็จะสั่งให้ดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษา โดยสั่งการให้ตำรวจดำเนินการสืบสวนคดี ต่อมาได้บัญญัติ Police and Criminal Evidence Act 1984 ซึ่งกำหนดให้ประชาชนสามารถแจ้งเรื่องต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้เริ่มคดี ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในอังกฤษมีอำนาจหน้าที่โดยอิสระ และกว้างขวางในการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ยึด ค้น จับกุม และพิจารณาเบื้องต้นว่าจะฟ้องคดี หรือไม่ โดยก่อนปี ค.ศ. 1986 นั้น ตำรวจอังกฤษมีอำนาจฟ้องคดีเอง โดยตำรวจที่ทำหน้าที่เป็นผู้ว่าคดี (Police Prosecutors) แต่ในคดีอุกฉกรรจ์ หรือคดีสำคัญ จะมีนักกฎหมายฝ่าย Solicitor เตรียมสำนวนให้ และมีนักกฎหมายฝ่าย barrister เป็นผู้ดำเนินคดีในศาลให้¹⁶

ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 ได้มีการประกาศใช้ Prosecution of offences Act 1985 ซึ่งกำหนดให้การดำเนินคดีอาญาในอังกฤษและเวลส์อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานอัยการสูงสุด (The Crown Prosecution Service) ซึ่งส่งผลให้ คดีอาญาทั้งปวงที่ตำรวจสอบสวนแล้วจะถูกส่งให้อัยการมีคำสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้อง หรือสอบสวนเพิ่มเติม ตำรวจจะมีหน้าที่สืบสวน สอบสวน อัยการมีหน้าที่สั่งสำนวนและดำเนินคดีในชั้นตำรวจและอัยการจะทำงานร่วมกัน โดยอัยการจะเชิญตำรวจมาปรึกษาหารือสำนวน หรือร่วมการประชุมกับพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งสำนวน ตำรวจและอัยการ

¹⁵ คณิต ฅ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน,” วารสารอัยการ 19, 1 (มกราคม 2539): 12.

¹⁶ ไชยยศ วิพุทธานุพงษ์, “ระบบความยุติธรรมกับชุมชน,” วารสารอัยการ 21, 2 (กุมภาพันธ์ 2541): 37.

แม้จะอยู่คนละสังกัด แต่ก็จะมีฝึกอบรมร่วมกัน และประชุมปรึกษาหารือกันเป็นปกติธุระ เพื่อการประสานงานการสืบสวนสอบสวน กับการฟ้องร้องคดี

แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของอังกฤษ จะเป็นการดำเนินคดีอาญา โดยประชาชน แต่ในทางปฏิบัติส่วนมากตำรวจดำเนินคดีขึ้นมาก่อน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของ “Director of Public Prosecution Service” (D.P.P.) และในบางกรณี D.P.P. ก็จะเข้ามาดำเนินการเองหรือควบคุมคดีอย่างใกล้ชิด ส่วนในศาลก็ใช้ barrister เป็นผู้แทนแผ่นดิน

ในประเทศอังกฤษซึ่งมี Director of Public Prosecution (D.P.P.) เป็นเจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญานั้น การปฏิบัติงานของ D.P.P. จะอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของ Attorney-General ซึ่งมีฐานะเป็นรัฐมนตรีโดยที่ Attorney-General จะเป็นผู้รับผิดชอบงานด้านการดำเนินคดีอาญาต่อสภานิติบัญญัติ¹⁷

2.1.2 การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา

เอกชนทุกคนในอังกฤษมีสิทธิและเสรีภาพที่จะฟ้องคดีอาญาได้ แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาในอังกฤษส่วนใหญ่แล้ว เอกชนจะไม่นิยมฟ้องร้องด้วยตนเอง แต่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินคดี ซึ่งตำรวจในประเทศอังกฤษนี้ แตกต่างจากที่เข้าใจกันทั่วไป กล่าวคือ ตำรวจไม่ใช่เฉพาะแต่มีหน้าที่สืบสวนสอบสวน และจับกุมผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ตำรวจยังมีหน้าที่ในการฟ้องร้องในฐานะที่เป็นเสมือนผู้เสียหายในทางทฤษฎี หรือตามแบบพิธี และถือเสมือนเป็นการฟ้องคดีในนามของแผ่นดิน โดยทุกคนสามารถอ้างตนเป็นผู้เสียหายในนามของแผ่นดินเพื่อที่จะฟ้องคดีอาญาได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม แม้เอกชนจะฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวาง แต่ในบางคดีก็เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะ เพราะว่าเอกชนไม่มีความสามารถที่จะเข้าถึงและหาหลักฐานฟ้องได้ นอกจากนี้ในคดีบางประเภท เช่น ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางราชการ เอกชนหรือตำรวจจะมีอำนาจฟ้องได้ต่อเมื่อได้รับ

¹⁷อมร จันทรสมบูรณ์, “อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย,” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการกรมอัยการ, ม.ป.ป.), หน้า 178.

อนุญาตจาก Attorney-General (บางแห่งเรียกว่าตำแหน่งรัฐมนตรีอัยการ คือรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบงานอัยการ) ซึ่งตำแหน่ง Attorney-General นี้ยังมีอำนาจเข้าไปควบคุมการดำเนินคดีอาญาของเอกชนได้ โดยการขออนุญาตศาลไม่ให้มีการดำเนินคดีนั้นต่อไป หากพิจารณาเห็นว่าการดำเนินคดีนั้น จะไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งจะเป็นผลให้การฟ้องคดีอาญาเรื่องนั้น เป็นอันยุติลง อย่างไรก็ดีตามจะต้องดำเนินการก่อนศาลมีคำพิพากษา

การดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญา นอกจากจะถูกควบคุมโดย Attorney-General ดังกล่าวมาแล้วยังอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ Director of public Prosecutions (D.P.P.) ซึ่งมีสถานะเสมือนอธิบดีอัยการ โดยมีหน้าที่ต้องฟ้องความผิดอาญาในคดีที่มีความสำคัญ หรือมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน นอกจากนี้ในคดีอาญาที่ตำรวจหรือเอกชนอื่นฟ้อง และถอนฟ้องไม่ดำเนินคดีต่อไป ภายในระยะเวลาอันสมควร หาก Director of public Prosecutions พิจารณาแล้วเห็นว่า การถอนฟ้องนั้นไม่สุจริต ก็มีอำนาจเข้าดำเนินคดีอาญานั้นต่อไปได้

ในปี ค.ศ. 1986 อังกฤษได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีอาญา จากเดิมคือ Prosecutions of Offences Act 1879 มาเป็น Prosecutions of Offences Act 1985 ทำให้เกิดองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาขึ้นใหม่ คือองค์กรเรียกว่า The Crown Prosecutions Service (CPS) ขึ้นในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีอธิบดีกรมอัยการ (Director of Public Prosecutions) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง และเป็นตำแหน่งที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งจากทนายความคราวละสิบปี เป็นผู้บังคับบัญชา อธิบดีอัยการมีหน้าที่อยู่ภายในบังคับบัญชาเพียงเล็กน้อยและอธิบดีกรมอัยการจะดำเนินการฟ้องคดีที่สำคัญเท่านั้น และจะคอยตรวจตราการดำเนินคดีอาญาของประชาชน และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นได้อีกชั้นหนึ่ง โดยอธิบดีกรมอัยการมีอำนาจเข้ามาสอดแทรกในคดีอาญาเมื่อไรก็ได้ และจะมีผู้บังคับบัญชาเหนืออธิบดีกรมอัยการคือ Attorney-General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในรัฐมนตรีต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1986 อังกฤษได้เปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกล่าวคือ อังกฤษได้ก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า Crown Prosecutions Service (CPS) ขึ้น โดย CPS นี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ D.P.P. และมี Attorney-General เป็นผู้รับผิดชอบ

การปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี ซึ่ง CPS มีหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สืบสวนสอบสวนทั้งหมด ยกเว้น คดีเล็กน้อย เช่น คดีจราจร

แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในการฟ้องคดีก็ยังคงอยู่ แต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS ซึ่ง CPS สามารถเข้าไปดำเนินการเสียเอง หรืออาจจะใช้ดุลยพินิจจะรับการฟ้องคดีนั้น ๆ ได้ตามที่เห็นสมควร¹⁸ กล่าวได้ว่า อังกฤษถือเป็นประเทศที่เปิดโอกาสให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องร้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง

จะเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษนั้นมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดยให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัตินั้น จะเป็นไปในรูปแบบที่ว่า ประชาชนไป “แจ้งข่าว” (Lay an Information) ต่อผู้พิพากษาศาลแขวง (หรือผู้พิพากษาท้องถิ่น) และผู้พิพากษาศาลแขวง (หรือผู้พิพากษาท้องถิ่น) ก็จะดำเนินการสอบสวน (หรือไต่สวนมูลฟ้อง) จนกระทั่งสั่งให้ดำเนินคดีอาญาได้ในศาล ซึ่งมีอำนาจพิจารณา พิพากษา ซึ่งวิธีพิจารณาของอังกฤษ ได้วิวัฒนาการในทางที่ป้องกันมิให้ประชาชนผู้ทำการฟ้องคดีแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการฟ้องคดีอาญาได้ เช่น เมื่อประชาชนได้ฟ้องคดีอาญาแล้วจะถอนคดีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากศาลยุติธรรมไม่ได้ เป็นต้น ซึ่ง ค่าใช้จ่ายในคดีอาญาที่ประชาชนฟ้อง ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ทางราชการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ประชาชนผู้เป็นโจทก์ได้ตามที่เห็นสมควร

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าประเทศอังกฤษนั้นได้ยอมรับสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีด้วยตนเอง กล่าวคือ ยอมรับสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง และไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญานั้น ๆ หรือไม่ แต่ก็ยังมีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของเอกชน โดยปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญาจะอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานอัยการ (CPS) ภายใต้การรับผิดชอบของ (D.P.P.) และ Attorney-General

¹⁸ คณิต ฒ นกร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), หน้า 61.

2.1.3 การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย

ในประเทศอังกฤษผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น นอกจากจะสามารถดำเนินคดีแพ่งเพื่อใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาแล้ว ผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ 2 วิธี ดังนี้

1) การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐผ่านทางโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา (The Criminal Injuries Compensation Scheme--CICS) โดยผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากความผิดอาญาร้ายแรง คำร้องขอต้องได้รับการไต่สวนจากเจ้าหน้าที่ และผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด เป็นต้น¹⁹

2) การเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ซึ่งมีในกระบวนการตัดสินคดีของศาลได้แก่ Compensation Orders และ Restitution Orders

(1) Compensation Orders

ก. วัตถุประสงค์ของ Compensation Orders

วัตถุประสงค์ที่กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (Compensation Orders) เนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นมักมีความรับผิดชอบในทางแพ่งรวมอยู่ด้วย การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีความสะดวกและวิธีการที่รวดเร็ว รวมทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง เมื่อมีวิธีการที่สามารถให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ ในกรณีที่ผู้กระทำผิดถูกฟ้องดำเนินคดีและถูกพิพากษาลงโทษ คดีนั้นย่อมมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาลอาญาแล้ว จึงเหมือนกับไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เสียหายดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดซ้ำอีกครึ่งหนึ่ง โดยอย่างน้อยสามารถทำได้ในคดีที่ข้อเท็จจริงมีความชัดเจนและไม่ยุ่งยากสำหรับศาลอาญาที่จะมีคำตัดสินเกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในเวลาเดียวกันกับการกำหนดโทษผู้กระทำผิด

¹⁹ พัชราภรณ์ ภูสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 20.

เนื่องจากคำขอ Compensation Orders เป็นการกำหนดโทษลำดับรอง (Ancillary to Sentence) และไม่เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษ

ข. การยื่นคำร้อง

กระบวนการที่ศาลจะมีคำสั่ง Compensation Order นั้น

ไม่จำเป็นที่ผู้เสียหายจะต้องมาศาลและทำคำร้องด้วยตนเอง ซึ่งโดยทั่วไป ผู้เสียหายจะทำคำร้อง ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจระบุถึงความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เขาต้องการ ส่วนสำนวนของ The Crown Prosecution Service (CPS) จะมีแบบฟอร์มที่มีจำนวนค่าสินไหมทดแทน ชื่อและที่อยู่ของผู้เรียกร้อง โดยแบบฟอร์มนี้จะยื่นต่อศาล ซึ่งผู้ฟ้องคดีจะร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง Compensation Order และในตอนท้ายของการสรุปข้อเท็จจริงของคดี (สันนิษฐานว่าจำเลยให้การรับสารภาพ) หากจำเลยไม่รับสารภาพ หลักฐานที่เกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะไม่ปรากฏในระหว่างการพิจารณาคดี เนื่องจากคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะมีเพียงกรณีที่มีการยอมรับผิดหรือมีข้อมูลต่อศาลที่เป็นการชัดเจนอย่างมากที่จะมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพส่วนมาก ผู้กระทำผิดมักจะยอมรับที่จะชดใช้ค่าเสียหาย และข้อโต้แย้งจะเป็นเรื่องความสามารถของผู้กระทำผิดในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน²⁰

ค. การมีคำสั่งของศาล

ศาลจะถูกกำหนดโดย PCCS Act 2000 มาตรา 130 (3) ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายในทุกคดี และหากไม่มีคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย ศาลต้องให้เหตุผลด้วย เช่น คำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายจะขัดต่อโทษที่จะกำหนดต่อผู้กระทำผิด หรือผู้กระทำผิดไม่มีทางที่จะจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้ หรือเนื่องจากความยุ่งยากของคดี ผู้ฟ้องคดีมีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานให้แก่ศาลในการพิจารณาคัดสินประเด็นค่าสินไหมทดแทน หากไม่มีพยานหลักฐานที่เป็นปัจจุบันเพียงพอในการพิสูจน์ความเสียหาย ก็อาจจะทำให้ศาลคำนวณค่าสินไหมทดแทนผิดไปได้ กรณีที่ค่าสินไหมทดแทนนั้นขึ้นอยู่กับผลกระทบที่ได้รับในระยะยาว

²⁰ พัชราภรณ์ ภูสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามที่เห็นสมควร โดยพิจารณาจากหลักฐานและพยานที่ปรากฏจากจำเลยหรือผู้ฟ้องคดี ตาม PCCS Act 2000 มาตรา 130(4) หรือโดยการพิสูจน์ความรับผิดชอบเพื่อกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน หากคู่กรณีไม่อาจตกลงกันได้

PCCS Act 2000 มาตรา 131 (1) ได้มีการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนสูงสุดที่ศาล Magistrates' Court จะมีคำสั่งให้ชดใช้ในความผิดต่าง ๆ คือ ไม่เกินจำนวน 5,000 ปอนด์ต่อการชดใช้ค่าเสียหายในความผิดหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมด ดังนั้น หากมีการกระทำความผิดจำนวนห้าความผิด จำนวนค่าสินไหมทดแทนสูงสุด คือ 25,000 ปอนด์ ส่วนศาล Crown Court นั้น ไม่มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนขั้นสูงสุดที่ศาลจะสั่งได้²¹

นอกจากนี้ ศาลต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรในการให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายด้วย โดยที่ The Magistrates' Association Guidelines (2000) กำหนดไว้ว่า การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยปกติควรชดใช้ภายใน 12 เดือน หากจะมีการขยายระยะเวลาออกไป ศาลควรจะคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เสียหายด้วย

ในกรณีที่ศาลกำหนดโทษปรับแก่ผู้กระทำผิดและกำหนดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหากผู้กระทำผิดไม่สามารถชำระทั้งหมดได้ PCCS Act 2000 มาตรา 130 (12) กำหนดให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นลำดับแรกก่อนการชำระค่าปรับและค่าธรรมเนียม

เมื่อมีคำสั่งให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนที่กำหนดมานั้นให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด อย่างไรก็ดี คำสั่งชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นเป็นการชดใช้

²¹ พัทธราภรณ์ ภูสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

ค่าเสียหายในเบื้องต้น²² และผู้เสียหายจะยังไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทน จนกว่าจะไม่มี การอุทธรณ์เพื่อให้มีการแก้ไขคำสั่งอีกต่อไปตาม PCCS Act 2000 132 (1)

นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายจาก Compensation Order แล้ว แต่หากผู้เสียหายยังรู้สึกรังเกียจว่าการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวยังไม่เต็มจำนวนความเสียหายที่ตนได้รับอย่างแท้จริง ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อ The Criminal Injuries Compensation Authority หรือฟ้องคดีต่อศาลแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหาย ก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ชัดเจนว่ากฎหมายไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยถึง สองครั้งในค่าเสียหายจำนวนเดียวกัน ดังนั้น คำตัดสินในจำนวนค่าสินไหมทดแทนของ ศาลแพ่งจะหักค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่ได้รับจาก Compensation Order แล้ว และ เช่นเดียวกับกรณีคำตัดสินเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจากโครงการของรัฐ (State Scheme) หรือเงินที่ผู้เสียหายได้รับจากนโยบายการประกันภัย จะต้องหักออกจาก จำนวนที่ผู้เสียหายได้รับจาก Compensation Order ด้วย

(2) Restitutions Orders

หลักการขั้นพื้นฐานของ Restitutions Orders คือ การชดเชย ค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ยุ่งยาก (Simple Compensation) โดยให้ผู้ครอบครองทรัพย์สิน ที่ขโมยมาคืนให้แก่เจ้าของหรือผู้ที่มีสิทธิ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ตาม Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 มาตรา 148-149 ซึ่งกำหนดให้ศาลมีคำสั่ง Restitutions Orders แก่ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษในความผิดใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ (Theft) หรือผู้ที่ถูกลงโทษในความผิดฐานอื่นซึ่งความผิดนั้นพาดพิงถึงความผิดเกี่ยวกับการ ลักทรัพย์ตามมาตรา 148 (1) (a) ซึ่งในคดีมีการพิจารณาเพื่อตัดสินความผิดของผู้กระทำ ผิดด้วย การมีคำสั่งให้คืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดตาม มาตรา 148 นั้น ดีความโดยกว้าง คือ ไม่เพียงแต่ความผิดฐานลักทรัพย์เท่านั้น แต่รวมถึง ความผิดอื่นที่มีการลักทรัพย์เป็นองค์ประกอบ เช่น ปล้นทรัพย์ (Robbery) ลักทรัพย์ใน

²² สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 194.

เวลากลางคืนหรือในเคหสถาน (Burglary) กรร โชกทรัพย์ (Blackmail) น้อ โกง (Deception)

2.2 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรัฐอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายคือรัฐ เนื่องจากการกระทำความผิดนั้นกระทบถึงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม การฟ้องร้องคดีอาญาจึงตกเป็นภาระของรัฐแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น แม้ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจะเป็นความเสียหายโดยตรง ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดี²³

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศต้นแบบของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจัดอยู่ในระบบไต่สวน โดยฝรั่งเศสมีแนวคิดเรื่องบทบาทของรัฐ และผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดไว้ว่า “บางครั้งเราสามารถยกเว้นไม่ลงโทษสำหรับความผิดเล็กน้อยได้เมื่อผู้ที่ถูกล่วงละเมิดให้อภัยแก่การกระทำนั้น การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดี แต่เป็นการกระทำที่ตรงข้ามกับประโยชน์สาธารณะ เอกชนอาจให้อภัยโดยไม่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่ตนได้ แต่ การให้อภัยของเขาเช่นนั้นไม่อาจทำลายความจำเป็นในการลงโทษเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่าง สิทธิในการลงโทษไม่ได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งแต่เพียงคนเดียว แต่เป็นของกฎหมายทั้งหลายซึ่งเป็นองค์กรที่มาจากเจตนารมณ์ของทุกคน ผู้ถูกล่วงละเมิดคนใดคนหนึ่งอาจสละสิทธิในส่วนของตนได้ แต่ไม่มีอำนาจใด ๆ เหนือสิทธิ เช่นว่านั้นของผู้อื่น” การฟ้องร้องคดีอาญาของฝรั่งเศส จะเป็นหน้าที่ของรัฐแต่ผู้เดียว โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม เอกชนผู้เสียหายไม่มีอำนาจโดยตรงในการฟ้องร้องคดีอาญาแต่อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายยังคงมีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ สามารถร้องทุกข์ กล่าวโทษ ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ หรือผู้

²³ อุทัย อาทิเวช, “สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส,” บทบัญญัติ 61, 1 (มีนาคม 2548): 2.

พิพากษาสอบสวนก็ได้ โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ ยังมีอิทธิพลต่อระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปอีกด้วย

2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสถือเป็นประเทศแม่บทประเทศหนึ่งของระบบประมวลกฎหมายมีระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรัฐอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาของฝรั่งเศสเป็นอำนาจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม²⁴ โดยอัยการมีฐานะเป็นตุลาการ และสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดี และเป็นผู้บังคับบัญชาคดีหรือเรียกอีกอย่างว่าจัดให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยอัยการของฝรั่งเศสได้เป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรปในเวลาต่อมา

การขอให้ดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มโดยการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อตำรวจ หรืออาจยื่นตรงต่ออัยการก็ได้ ต่อจากนั้นจะมีการสอบสวนเบื้องต้นแล้วส่งสำนวนให้อัยการพิจารณา อัยการอาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง หรือดำเนินการให้มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (Juge d'Instruction) ถ้าเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการสอบสวน โดยผู้พิพากษาหรืออัยการเห็นสมควร การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องใช้ระบบให้อยู่ในดุลพินิจของอัยการ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “อัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ และพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” ปกติอัยการฝรั่งเศสจะฟ้องเป็นคดีอาญาก็ต่อเมื่อเห็นสมควร และเพื่อประโยชน์ของสังคมอัยการจะสั่งไม่ฟ้อง เมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด หรือเมื่อพยานหลักฐานไม่พอ หรือผลประโยชน์ของสังคมต้องกระทบกระเทือนแต่เพียงเล็กน้อยหรือเห็นว่าเป็นเรื่องหุุมหิม หรือเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำไปโดยมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งการฟ้องจะทำให้เสียหายแก่สังคมมากกว่าที่จะทำประโยชน์ ดังนั้น อัยการจึงไม่จำเป็นที่จะต้องฟ้องทุกเรื่องไป ยกตัวอย่างเช่น อัยการอาจ

²⁴โกเมน ภัทรภิรมย์, อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชุดวิชาการพิมพ์, 2533), หน้า 29.

ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องในเรื่องของการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยตรง เช่น การหมิ่นประมาทเอกชน การล่าสัตว์ในที่ดินของผู้อื่น เป็นต้น

2.2.2 สิทธิและมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา

การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายของประเทศฝรั่งเศสนั้น จะต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว และโดยตรงจากการกระทำความผิด²⁵ ซึ่งเดิมศาลฎีกาฝรั่งเศสได้มีบรรทัดฐานยอมรับสิทธิของบิดา มารดา บุตร สามี ภริยา ในการฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นเนื่องมาจากบุตร บิดามารดา หรือคู่สมรสของตนได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตเท่านั้น แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสจนพิการอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทำร้ายร่างกายโดยเจตนา หรือได้รับบาดเจ็บจากการกระทำโดยประมาท ศาลฎีกาฝรั่งเศสไม่อนุญาตให้บิดามารดา บุตร หรือคู่สมรสของผู้ได้รับบาดเจ็บดังกล่าวจัดการแทนโดยให้เหตุผลว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้รับความเสียหายโดยตรงและส่วนตัว แต่ต่อมา ศาลฎีกาได้กลับบรรทัดฐานเดิมโดยยอมรับให้บิดามารดาเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ รวมถึงการยอมรับสถานะความเป็นผู้เสียหายของสามีภรรยาที่อยู่กินกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส และสถานะความเป็นผู้เสียหายของบุคคลรักร่วมเพศด้วย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากระบบเสรีนิยม และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

แม้ว่าระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็ตาม แต่ก็ได้มีการผ่อนคลายในเรื่องการฟ้องคดีอาญาของเอกชนโดยเปิดโอกาสให้ราษฎรมีทางฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ ฟ้องทางแพ่งในคดี นั้นต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา และโดยที่การดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาไปพร้อมกัน ฉะนั้น จึงมีผลให้อัยการต้องฟ้องเป็นคดีอาญาและดำเนินคดีอาญาในคดีนั้น แม้ว่าจะขัดกับความเห็นของอัยการก็ตาม²⁶ ทั้งนี้ ผู้ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญายังคงเป็นพนักงานอัยการเช่นเดิม ราษฎรฝรั่งเศสมีสิทธิเพียงการเรียกร้องทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยเอกชนผู้เสียหายเริ่มต้น

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 2 วรรคแรก.

²⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์, เรื่องเดิม, หน้า 30.

และหยุดอยู่ เพียงแค่สิทธิในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยเอกชนผู้เสียหายไม่อาจอ้างตนเป็นผู้เสียหายฟ้องเป็นคดีอาญาได้ อย่างไรก็ตามเอกชนยังมีบทบาทอยู่ในคดีความผิดต่อส่วนตัว โดยการขอเป็นคู่ความฟ้องเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หรืออาจถอนคำร้องทุกข์เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาสิ้นสุดลงได้

ประเทศฝรั่งเศสแบ่งความผิดออกเป็น 3 ประเภท ตามความหนักเบาของโทษ สำหรับความผิดโทษหนักเมื่ออัยการไม่ฟ้องผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้ แต่ฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ ฟ้องทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและโดยที่การดำเนินคดีทางแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาไปพร้อมกัน ฉะนั้น จึงมีผลให้อัยการต้องดำเนินคดีอาญาไปด้วย แม้จะขัดกับความเห็นของอัยการก็ตาม และสำหรับในความผิดที่มีโทษกลางหรือเบาขึ้น ผู้เสียหายอาจฟ้องได้เองต่อศาลโดยตรง

ประเทศฝรั่งเศสมีหลักการควบคุมการปฏิบัติงานการดำเนินคดีอาญาของอัยการในทำนองเดียวกับประเทศอังกฤษ กล่าวคือ อัยการฝรั่งเศสจะอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ซึ่งอัยการจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง โดยรัฐมนตรีจะเป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานด้านคดีของอัยการต่อสภานิติบัญญัติสำหรับอำนาจบังคับบัญชาซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีต่ออัยการนั้นคณะกรรมการที่ปรึกษาแห่งรัฐ (Le Conseil d'Etat) ได้วางหลักไว้ว่า อธิบดีอัยการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐมนตรีในกรณีที่สั่งให้ฟ้อง แต่ในกรณีตรงข้ามรัฐมนตรีจะสั่งให้อธิบดีอัยการไม่ฟ้องไม่ได้²⁷

2.2.3 การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย

ส่วนการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการทำความผิดอาญานั้น นอกจากผู้เสียหายจะฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่ง โดยการดำเนินคดีตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว การเรียกร้องขอให้ชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนสามารถทำได้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดจากการทำความผิดอาญา ไม่ว่า

²⁷ โกลเมน ภัทรภิรมย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

จะเป็นค่าเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 ได้แก่ การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ความผิด ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือผู้เสียหายอาจฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงหรือยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนและหากผู้เสียหายใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง การมีทนายช่วยเหลือในการใช้สิทธิเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งนั้น ผู้เสียหายต้องจ่ายค่าใช้จ่ายเอง ยกเว้นกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายหรืออยู่ภายใต้ความคุ้มครองของ Legal Protection Insurance²⁸

การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นไปตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยสรุปได้ดังนี้

1) ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง มีสิทธิที่จะขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยมีประเด็น คือ เรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีอยู่นั้น โดยการร้องขอด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อศาล หากมีการไต่สวนเบื้องต้น หรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้ ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากกระบวนการพิจารณาคดีอาญา มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลและมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ แต่จะมีผลเฉพาะคดีส่วนแพ่ง ในฝรั่งเศสผู้เสียหายส่วนใหญ่มักจะนิยมเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการนี้ เนื่องจากการแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งนั้น ศาลแพ่งจะหยุดการพิจารณารอให้คดีอาญามีคำตัดสินก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง กำหนดว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็น

²⁸ธีรพันธุ์ รัศมีทัต, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับ ปี ค.ศ. 1958 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541), หน้า 10-11.

โจทก์ฟ้องความรับผิดทางแพ่งต่อศาลแพ่งแล้ว ศาลจะหยุดการพิจารณาการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น” นอกจากนั้น การดำเนินคดีแพ่งในฝรั่งเศสมีแนวโน้มว่าจะต้องใช้ระยะเวลานาน เป็นภาระหนักและมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นหากเป็นไปได้ผู้เสียหายก็มักจะหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีแพ่ง

2) ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้” ประกอบกับ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน ฉะนั้น หากพนักงานอัยการยังไม่ได้ฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายยังสามารถฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส กำหนดให้ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการพิจารณาความเป็นผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส “การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายของฝรั่งเศส ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ก. ต้องได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว และโดยตรงจากการกระทำความผิด

²⁹ อูทัย อาทิเวช, เรื่องเดิม, หน้า 17.

จ. ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย³⁰

โดยหลักทั่วไปศาลฝรั่งเศสไม่ยึดหลักการที่ว่า “ผู้เสียหายต้องมาศาลด้วยมือที่สะอาด” หรือหลักที่ว่าต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยนั้น กฎหมายฝรั่งเศสมีหลักการ คือ ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากคำสั่งของศาลอาญาได้ โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาฝรั่งเศสในคดีผู้เข้าร่วมในการทะเลาะวิวาทกัน ศาลฎีกาฝรั่งเศสได้วินิจฉัยว่า “ไม่มีกฎหมายใดที่ห้ามผู้กระทำความผิดเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ร่วมกระทำความผิด”

อย่างไรก็ดี แนวโน้มของคำพิพากษาศาลฎีกาในระยะหลังได้ผ่อนคลายหลักการดังกล่าวพอสมควร โดยมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลฎีกาบางคดีไม่ยอมรับคำฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งในคดีที่ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอยู่ด้วย

(2) วิธีการยื่นคำร้อง

เนื่องด้วยความผิดทางอาญาตามกฎหมายของฝรั่งเศส แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท และวิธีการยื่นคำร้องของแต่ละประเภทคดี ดังนี้³¹

ก. Les Contraventions คือ คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือนและปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง ส่วนคดีที่เป็น Les Contraventions ให้ยื่นฟ้องต่อ Tribunal de Police

ข. Les Délit คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 2 เดือนขึ้นไปถึง 5 ปี และปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป คดีที่เป็น Les Délit ผู้เสียหายอาจจะเลือกฟ้องต่อศาลได้โดยตรงโดยยื่นต่อ Tribunal Correctionnel หรือผู้พิพากษาศาลไต่สวนก็ได้

ค. Les Crimes คือ คดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 5 ปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ในคดีความผิดที่เป็น Les Crimes ไม่สามารถทำยื่นฟ้องต่อศาลโดยตรงได้ กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวน เรียกว่า Plainte Avec Constitution de Partie Civile สำหรับคดีที่เป็น Contraventions

³⁰ อุทัย อาทิวา, เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

³¹ ธีรพันธุ์ รัศมีทัต, เรื่องเดิม, หน้า 11.

หรือ Délit ซึ่งเป็นคดีไม่อุกฉกรรจ์ ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง ส่วนคดีที่เป็น Contraventions ให้ยื่นฟ้องต่อ Tribunal de Police

(3) กระบวนพิจารณาคดี

เมื่อมี Citation Direct ทำให้ศาลรับรู้ว่าจำเลยกระทำความผิดทางอาญา เนื่องจากสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายนั้นตั้งฐานมาจากการกระทำความผิดอาญา จึงเกิด Action Publique ขึ้น โดยมีผลทำให้พนักงานอัยการต้องเข้ามาในคดี เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในศาลอาญา ผู้มีอำนาจดำเนินคดีได้แก่ พนักงานอัยการ แม้ว่าพนักงานอัยการจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินคดีอาญารื่องนั้นก็ตาม ส่วนศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว เมื่อพนักงานอัยการได้เข้ามาในคดี โดยปกติพนักงานอัยการจะได้รับบันทึกประวัติของผู้กระทำความผิด ข้อมูลปฐมหลังและรายงานต่าง ๆ จากตำรวจ ซึ่งหากไม่มีรายงานต่าง ๆ ดังกล่าวจากตำรวจแล้ว พนักงานอัยการจะถือเอาจากการเตรียมคดีของฝ่ายผู้เสียหาย³²

การยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนนั้น ผู้เสียหายเพียงแต่ทำเป็นจดหมายที่มีรายละเอียดพอสมควรเกี่ยวกับค่าเสียหายที่ได้รับถึงผู้พิพากษาศาลไต่สวน เมื่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนได้รับคำร้องแล้วก็จะทำการไต่สวนคำร้องและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้ทำความเห็นเข้ามาในคดี³³ และกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายต้องวางเงินประกันตามที่ผู้พิพากษากำหนด หลังจากที่ผู้เสียหายยื่นคำร้อง กระบวนการสอบสวนเบื้องต้นจะเป็นอำนาจของศาลและอัยการ ผู้เสียหายจะไม่มีส่วนในการสอบสวนคดี ผู้เสียหายอาจมาศาลเพื่อตอบคำถามและทนายความของผู้เสียหาย มีสิทธิเข้าถึงสำนวนคดีของศาลไต่สวนได้ โดยผู้พิพากษาจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึง

³²อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา,” ใน หนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการ เนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 487.

³³จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เดือนตุลา, 2545), หน้า 22.

กระบวนการในการสอบสวนในทุก 6 เดือน ศาลจะมีคำตัดสินให้ชดใช้ค่าเสียหายได้ เมื่อผู้เสียหายไม่มีอคติที่จะฟ้องคดีด้วยความมุ่งร้ายหรือไม่มีการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน เมื่อการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้น ศาลจะส่งคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหาย ให้แก่ศาลตัดสิน มีหมายเรียกให้คู่ความมาศาล มีการพิจารณาการโต้แย้งระหว่างคู่ความหรือทนายความและพนักงานอัยการ หลังจากนั้นศาลจะมีคำตัดสินและผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์เฉพาะคำตัดสินของศาลที่เกี่ยวกับคดีแพ่ง

ส่วนการยื่นคำร้องต่อศาลตัดสิน ผู้เสียหายอาจยื่นก่อนการพิจารณาคดีหรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้ โดยสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือผ่านทนายความหรือด้วยการส่งจดหมายลงทะเบียนหรือเป็นโทรสารก็ได้ ทั้งนี้คำร้องนั้นต้องร้องขอให้มีการคืนทรัพย์สินหรือให้ชดใช้ค่าเสียหาย พร้อมกับแนบเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าว ซึ่งเอกสารเหล่านี้จะแนบไปกับสำนวนคดีทันที นอกจากนั้นผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องด้วยตนเองโดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ หรือในระหว่างการไต่สวนคดีของตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำบันทึกคำร้องของผู้เสียหาย การยื่นคำร้องดังกล่าวข้างต้นผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาศาล หากมีการโต้แย้งถึงสิทธิความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินที่มีการร้องขอให้คืนหรือศาลไม่อาจจะมีการตัดสินได้จากคำร้องขอหรือจากเอกสารที่แนบมาในสำนวนได้ ศาลจะเลื่อนการพิจารณาเฉพาะคดีส่วนแพ่งออกไป

เมื่อศาลทำการสืบพยานเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาจะอ่านคำขอที่ยื่นมาตามมาตรา 420-1 พนักงานอัยการแสดงความเห็น จำเลยให้การต่อสู้คดี หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นจะสั่งให้ผู้เสียหายเข้ามาในคดี และจะเลื่อนการพิจารณาในส่วนคดีแพ่งออกไป ในศาลลูกขุน (Cour d'Assises) ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำตัดสินคดีอาญาแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิเสนอให้ศาลมีคำตัดสินในประเด็นค่าเสียหายทางแพ่งได้ เมื่อศาลได้รับคำร้องในประเด็นค่าเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหาย (ซึ่งพนักงานอัยการเองก็มีสิทธินี้เช่นกันแต่มักไม่ค่อยใช้) ศาลจะเลื่อนการพิจารณาคดี แล้วเรียกประชุมใหม่โดยไม่มีลูกขุน ศาลจะแต่งตั้งผู้พิพากษา 1 คน เพื่อสอบสวนและทำรายงานในชั้นตอนนี้ และศาลจะเรียกให้มีการประชุมอีกครั้ง เพื่อที่จะมีคำตัดสินในประเด็นค่าเสียหาย ซึ่งจำเลยอาจจะต้องชดใช้ค่าเสียหาย แม้ว่าคดีอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป

สำหรับสิทธิของผู้เสียหายในการพิจารณาคดี ไม่ว่าผู้เสียหายจะฟ้องศาลอาญาเองหรือผู้เสียหายจะร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาคดี นำพยานมาสืบในศาล เสนอคำถามที่จะถามจำเลยและพยานบุคคล และอ้างพยานบุคคลได้ เป็นต้น

(4) การพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ผู้เสียหายจะได้รับค่าสินไหมทดแทนเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยได้ก่อความเสียหายขึ้น แม้ว่าในทางอาญาศาลจะได้พิพากษาปล่อยตัวจำเลยไป โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4-1 กำหนดว่า แม้ไม่มีความผิดทางอาญาแต่อาจมีความรับผิดชอบทางแพ่ง หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 หรือกฎหมายด้านความปลอดภัยของสังคม

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอยู่นั้นได้ หรือผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีลักษณะไม่ยุ่งยากต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้เสียหาย ทั้งการส่งคำร้องโดยเป็นจดหมายลงทะเบียนหรือทางโทรสาร หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็น ผู้บันทึกคำร้อง อันเป็นการอำนวยความสะดวกในเบื้องต้นของการเริ่มต้นเพื่อการเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา และเมื่อศาลสืบพยานเสร็จ ผู้พิพากษาจะพิจารณาคำร้องในคดีส่วนแพ่งซึ่งผู้เสียหายอาจไม่เข้ามาในการพิจารณาคดีก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็น ดังนั้น การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามกฎหมายฝรั่งเศสนี้ จะมีศาลและพนักงานอัยการเป็นผู้มีบทบาทรับผิดชอบการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายเป็นหลัก นอกจากนั้น ผู้เสียหายเองก็มีสิทธิในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งด้วยเช่นกัน โดยมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ สิทธิที่จะเสนอคำถามที่จะถามจำเลยและพยานบุคคล เป็นต้น และการที่ผู้เสียหายร้องขอให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญานั้น ถือได้ว่าเป็นการตัดสินใจของผู้เสียหายที่จะไปดำเนินคดีส่วนแพ่งอีกในภายหลัง

2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดในการดำเนินคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา ได้รับอิทธิพลมาจากระบบ Common Law ของอังกฤษ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง ต่อมาเนื่องจากความแตกต่างของการฟ้องร้องคดีอาญาในแต่ละมลรัฐและอิทธิพลจากวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ทำให้สหรัฐอเมริกากำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญาโดยเฉพาะในฐานะผู้แทนชุมชน ทำให้ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรงเหมือนเดิม³⁴

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชน รวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเหยื่ออาชญากรรมอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการให้ความคุ้มครองเป็นสำคัญ

ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกามีให้ความสนใจกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามากนัก เพราะเห็นว่าเป็นอำนาจของแต่ละมลรัฐ ที่จะวางแผนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของแต่ละมลรัฐ ต่อมาภายหลังสงครามกลางเมือง (ค.ศ. 1861-1865) ศาลฎีกาจึงให้ความสำคัญต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐมากขึ้น จนกระทั่งในที่สุด ศาลฎีกาได้ตีความว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามารถบังคับแก่วิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละมลรัฐได้ด้วย

2.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ในชั้นเดิมสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลจากหลัก Common Law ของอังกฤษ โดยในการฟ้องคดีอาญาเอกชนมีสิทธิเสรีภาพในการฟ้องคดีอาญาได้อย่างไม่จำกัดเช่นเดียวกับของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่จัดให้ประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ในประเภทประเทศที่เอกชนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้อย่างไม่จำกัด เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ

เนื่องจากระบบกฎหมาย Common Law มีความยุ่งยากและซับซ้อนประการหนึ่ง ประกอบกับระบบการฟ้องคดีอาญาที่แตกต่างกันในแต่ละมลรัฐ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ในที่สุดสหรัฐอเมริกาหันกลับมาให้ความสนใจกับระบบการ

³⁴อลงกรณ์ กลิ่นหอม, เรื่องเดิม, หน้า 71.

ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาระบบอัยการของฝรั่งเศสซึ่งได้รับการพัฒนาไปมากแล้ว ทำให้ในที่สุดมลรัฐต่าง ๆ ส่วนใหญ่ได้ยอมรับระบบการฟ้องคดีอาญาแบบฝรั่งเศส มาปรับใช้กับระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยของตน โดยเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นและรู้ตัวผู้กระทำผิด ในคดีที่ผิดกฎหมายของมลรัฐ (State) ศาล Magistrates จะออกหมายและสั่งให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบสุข (Peace Office) จับบุคคลผู้กระทำผิด ส่วนในคดีที่ผิดกฎหมายของรัฐบาลสหพันธ์ United state Commissioners มีอำนาจออกหมาย อย่างไรก็ตามบุคคลธรรมดาซึ่งมีอำนาจจับผู้กระทำความผิดร้ายแรง (Felony) ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีหมาย ซึ่งเป็นอิทธิพลของระบบกฎหมาย Common Law ที่ยังหลงเหลืออยู่

สำหรับการฟ้องคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีอยู่ 3 แบบด้วยกัน

1) การฟ้องร้องดำเนินคดีที่ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการทำการฟ้องยื่นเสนอต่อคณะลูกขุน เพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสนอต่อศาลที่มีอำนาจเรียกว่า “Indictment”

2) การฟ้องร้องคดีอาญาของคณะลูกขุน ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดยื่นฟ้องให้คณะลูกขุนทำการไต่สวน คณะลูกขุนก็จะทำการไต่สวนหาพยานหลักฐานเอง และเสนอฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป วิธีนี้เรียกว่าการดำเนินคดีแบบ Presentment

3) การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เป็นการดำเนินคดีแบบ Information

สำหรับความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้นจะนิยามไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับ ในกฎหมายระดับมลรัฐก็เช่นกัน ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ก็จะนิยามไว้ โดยตาม กฎหมายสหรัฐ (U.S.C) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า เหยื่ออาชญากรรมไว้ดังนี้

1) ความหมายของคำว่าเหยื่ออาชญากรรมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C & 10607 (e) (1) ว่า หมายถึง บุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมานโดยตรง ทางกาย ทางอารมณ์ หรือความเสียหายทางการเงิน อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดกฎหมายอาญา รวมถึงกรณีที่เหยื่อเป็นสถาบันผู้แทนของสถาบัน และ (2) ในกรณีที่เหยื่อเป็นผู้มี

อายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต บุคคลใดบุคคลหนึ่งดังต่อไปนี้ คู่สมรส ผู้พิทักษ์ ผู้ปกครอง บุตร ญาติสายเลือดเดียวกัน สมาชิกในครอบครัวอื่น ๆ บุคคลอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาล

2) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เดิมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C & 10606 Victims' Rights ปัจจุบันถูกยกเลิกโดย The Justice For All Act of 2004 และได้บัญญัติใหม่ไว้ใน Title 18 U.S.C & 3771 (a) โดยเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของกระทรวงยุติธรรม และกระทรวงอื่น ๆ และตัวแทนต่าง ๆ ของสหรัฐที่ทำงานด้านการป้องกันการสืบสวนสอบสวน หรือการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา จะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ และได้รับการช่วยเหลือให้ได้รับสิทธิต่าง ๆ ของเหยื่ออาชญากรรม³⁵

ประเทศสหรัฐได้ให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมอย่างมาก นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดีอาญา โดยมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายในการกระทำความผิด รวมทั้งพยานในคดี เช่นกัน แต่เนื่องจากกระบวนการวิธีพิจารณาความเกี่ยวกับคำสั่งคุ้มครองของแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้คำสั่งคุ้มครองส่วนใหญ่จะออกโดยศาลแพ่ง หรือศาลครอบครัว เนื่องจากคำสั่งคุ้มครองดังกล่าวจะใช้ในคดีแพ่งเท่านั้น แต่บางรัฐก็ออกโดยศาลอาญา เพราะคำสั่งคุ้มครองดังกล่าวจะนำไปใช้ในคดีอาญาเท่านั้น ในขณะที่บางรัฐจะนำไปใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา นอกจากนี้คำสั่งคุ้มครองดังกล่าวก็มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละรัฐจะกำหนด เช่นบางรัฐก็ใช้คำว่า Order บางรัฐก็ใช้คำว่า Protective Orders บางรัฐเช่นรัฐ วอชิงตัน ก็ใช้คำว่า Criminal Order เป็นต้น แม้ว่าชื่อที่ใช้เรียกมาตรการดังกล่าวนี้จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป หรือร้องขอต่อศาลแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐแต่ก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันคือ มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายให้พ้นจากภัยหรือ ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้นกับผู้เสียหาย

³⁵ สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์, เรื่องเดิม, หน้า 45.

อย่างไรก็ดีการร้องขอคำสั่งคุ้มครองก็ไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาแต่อย่างใด ยิ่งกว่านั้นในบางรัฐอาจมีคำสั่งคุ้มครองแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 2 รูปแบบ เช่นรูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกโดยศาลอาญาในระหว่างการฟ้องร้องคดีอาญาเพื่อเป็นเงื่อนไขในการประกันตัว ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกโดยศาลครอบครัวหรือศาลแพ่งระหว่างการดำเนินคดีฟ้องร้องหย่าหรือเป็นการดำเนินคดีทางแพ่งโดยลำพังก็ได้

นอกจากนั้น จากบทกำหนดของประมวลกฎหมายสหรัฐได้กำหนดลักษณะการให้บริการการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยบัญญัติในกฎหมายสหรัฐ Title 42 § 10607 Services to Victim โดยในทางปฏิบัติสำหรับพนักงานอัยการจะต้องดำเนินการในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในชั้นดำเนินคดีโดยสรุป ดังนี้

1) การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้อง

(1) การแจ้งถึงความเป็นไปของคดี ในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานอัยการเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องแจ้งให้เหยื่อทราบในเบื้องต้นถึง

ก. การปล่อย หรือการกักกันผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด

ข. การตั้งข้อหาต่อผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือการไม่ฟ้องผู้ต้องหารวมถึงถิ่นที่อยู่ของผู้กระทำความผิดในโครงการหักเหคดีในชั้นก่อนฟ้องคดีและสภาพแวดล้อมของโครงการนั้น

ค. กำหนดการรวมถึงการเปลี่ยนแปลงหมายกำหนดการหรือการดำเนินการไปของแต่ละกระบวนการดำเนินในศาลไม่ว่าผู้เสียหายหรือพยานร้องขอสิทธิหรือไม่

ง. การยอมรับสารภาพผิดหรือการอ่านคำตัดสินของคณะลูกขุนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงภายหลังการพิจารณา

จ. ถ้าผู้กระทำผิดถูกตัดสินลงโทษ วันที่อ่านคำพิพากษาข้อกำหนดในคำพิพากษาและโครงการที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ที่

สามารถแจ้งให้ทราบได้ซึ่งจะต้องกำหนดวัน (ถ้ามี) อันผู้กระทำผิดได้รับการปล่อยตัว โดยมีทัณฑ์บนหรือคัมประพฤติหลังการปล่อยตัว

(2) แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิในการอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีถ้าผู้เสียหายไม่ได้เป็นพยานในชั้นพิจารณาคดี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี

(3) แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดีในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นอัยการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลข่าวสารทั่ว ๆ ไปเป็นหนังสือเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทางอาญา โดยเฉพาะในกรณีต่อไปนี้

ก. บทบาทของเหยื่อในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญารวมถึงสิ่งที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อคาดหวังว่าจะได้จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและข่าวสารที่ผู้เสียหายจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

ข. ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและข่าวสารที่ผู้เสียหายจะได้รับในแต่ละขั้นตอน

(4) เมื่อมีการบันทึกข้อหา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรช่วยเหลือและแจ้งให้ทราบถึงการติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อไป

(5) การแจ้งให้ทราบภายหลังการตัดสินคดี เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรพยายามแจ้งให้ผู้เสียหายทราบสำนวนภายหลังจากการตัดสินคดีและการดำเนินกระบวนการทางศาลให้สอดคล้องกับที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการอุทธรณ์และผลกระทบทางอ้อมในการพิจารณาถึงสิ่งที่จะต้องแจ้งเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสามารถใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ เป็นปัจจัยในการพิจารณาถึง

ก. ผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะและความเสี่ยงของบุคคล

ข. ลักษณะของการช่วยเหลือที่ได้มา

ค. จำนวนของผู้เสียหาย

ง. เวลาเป็นส่วนประกอบสำคัญหรือไม่

จ. มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดหรือไม่

จ. ผลกระทบของการถ่ายทอดข่าวสารอาจจะเกิดต่อสิทธิของ
จำเลยที่มีตามรัฐธรรมนูญ

2) การปรึกษาหารือกับอัยการ

(1) แนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการนั้น เหตุที่จะได้รับการ
คุ้มครองสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองเหยื่อและพยาน ค.ศ. 1982 นั้นต้องเป็นผู้เสียหายที่
ไม่ได้มีส่วนในการกระทำผิดในคดีนั้น แต่ก็ยังให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่มีส่วน
ในการกระทำผิดในคดีอื่นและตกเป็นผู้เสียหายที่ได้รับความคุ้มครองในอีกคดีหนึ่ง
อีกทั้งภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายฉบับนี้ ผู้มั่งคั่งให้บุคลากรในกระทรวงยุติธรรม
ที่ดำเนินการสืบสวนและดำเนินคดีอาญา ต้องเอาใจใส่สิทธิในทางส่วนตัวของเหยื่อ
(Victim's Privacy) โดยบุคลากรเหล่านั้นต้องพยายามอย่างสุดความสามารถ ในการ
เอาใจใส่ความเป็นส่วนตัว และศักดิ์ศรีของเหยื่อผู้อ่อนแอในกรณีพิเศษ ยกตัวอย่างเช่น
ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก และผู้เสียหายที่เป็นคนชรา (Elderly Victims) เจ้าพนักงานของรัฐ
ที่ทำหน้าที่ในการเริ่มต้นคดีอาญา เช่นเจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญาต้อง
พิจารณาว่าผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้เสียหาย (เหยื่อ) ตามความหมายของกฎหมาย
หรือไม่ เพื่อประโยชน์ในการที่เหยื่อจะได้รับการบริการที่รัฐจัดหาให้ตามกฎหมาย

(2) ข้อเสนอในการต่อรองคำรับสารภาพนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
ควรจะพยายามอย่างดีที่สุดในการที่จะแจ้งและพิจารณาถึงทัศนคติของผู้เสียหายในทุก ๆ
ข้อเสนอ หรือการบรรลุซึ่งการตกลงในการต่อรองข้อหาในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
สามารถใช้ปัจจัยในการพิจารณาดังนี้

ก. ผลกระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะและความเสี่ยงของ
บุคคล

ข. จำนวนของผู้เสียหาย

ค. ระยะเวลาอันเป็นสำคัญในการทำการเจรจา หรือทำข้อเสนอ
ในการต่อรองคำรับสารภาพ

ง. ข้อเสนอในการต่อรองรวมถึงข่าวสารที่ปกปิดหรือ
สภาพแวดล้อมหรือไม่

จ. มีความจำเป็นที่จะต้องปกปิดหรือไม่

ฉ. ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นพยานด้วยผลกระทบในการถ่ายทอดข่าวสารมีผลต่อสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

3) ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ผู้รับผิดชอบของสำนักงานอัยการร่วมกับ U.S. Marshals Service จะต้องทำให้แน่ใจว่าผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการจัดพื้นที่ในการรอคอยแยกออกจากฝ่ายจำเลย

4) การแจ้งให้นายจ้างของผู้เสียหายหรือพยานทราบถึงความจำเป็นที่ผู้เสียหายหรือพยานจะต้องขาดงานเพื่อมาศาล

5) สิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา อัยการสหรัฐควรจะตระหนักอยู่เสมอว่าชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้เสียหายและพยานนั้นเป็นเรื่องส่วนบุคคล อัยการควรจะมีมาตรการวาง ในการปฏิบัติหน้าที่ในการที่จะต้องเปิดเผยภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาฉบับที่ 16 ซึ่งการเปิดเผยของอัยการนี้จะทำให้ผู้เสียหายต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะถูกทำร้าย หรือการคุกคามผู้เสียหายในคดีได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ทั้งหมดในสำนักงานอัยการควรหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นไปโดยความจำเป็นหรือไม่มีมาตรการวาง

6) โดยนัยของกฎหมายผู้เสียหายในคดีอาญาและพยาน จึงควรได้รับข่าวสารหรือการช่วยเหลือด้วยความเอาใจใส่และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการบริการอื่น

7) ข้อจำกัดของการทดสอบของฝ่ายจำเลยในคดีข่มขืนกระทำชำเรา เช่น

(1) การแจ้งข่าวสาร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรแนะนำให้ผู้เสียหายในคดีข่มขืนเกี่ยวกับความเสี่ยงในการติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ ภายใต้สถานการณ์นี้ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจร่างกายจำเลยได้

(2) การดำเนินการ ศาลอาจจะสั่งให้มีการตรวจหาเชื้อโรคเอดส์ในร่างกายจำเลยได้และผลการตรวจจะต้องเปิดเผยให้ผู้เสียหายพร้อมด้วยคำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับผลการตรวจ หากพบว่า ผู้เสียหายในคดีข่มขืนแสดงให้เห็นความเสี่ยง

ที่จะติดโรคเอดส์ หรือพบว่า การทดสอบจะต้องบอกข่าวสารที่จำเป็นแก่สุขภาพของ
ผู้เสียหายภายหลังจากที่จำเลยถูกตรวจ

ก. ต้องมีการแจ้ง และ

ข. โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับรู้

ค. ในกรณีที่ผลการตรวจเลือดเป็นบวก ถ้าหากผลการตรวจ
ร่างกายจำเลยว่าเป็นบวก ศาลอาจสั่งให้มีการตรวจซ้ำภายหลังจากการตรวจครั้งแรก
6 เดือน และ 12 เดือน

8) สิทธิที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดก่อน
มีการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว คดีไต่ล่าเพื่อทำร้าย หรือการฝ่าฝืน
คำสั่งคุ้มครองของอัยการผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงอัตราที่อาจเกิดขึ้น
โดยการกระทำของฝ่ายจำเลยอีกทั้งในคดีที่สามารถดำเนินการได้ พนักงานอัยการ
ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องพยายามนำข้อกำหนดประการนี้ เข้าสู่การพิจารณาของศาลและ
แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิ่งที่ปรากฏนี้

9) หากว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลจำเป็นต้อง
ดำเนินการนอกศาลที่มีการพิจารณาคดีอยู่นั้น ศาลจะต้องดำเนินการให้ผู้เสียหายสามารถ
ติดตามความเป็นไปเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งในกรณีนี้

10) โครงการสำหรับลูกจ้างในกระทรวงยุติธรรมที่ตกเป็นผู้เสียหาย
ในคดีอาญาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่าลูกจ้างของกระทรวง-
ยุติธรรมสามารถเข้าถึงโครงการช่วยเหลือแก่ลูกจ้างได้

2.3.2 การชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

นับตั้งแต่สหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติต่อต้านลัทธิ
ก่อการร้ายและการใช้โทษประหารชีวิต ค.ศ. 1996 โดยในหัวเรื่องที่ 2 เกี่ยวกับ “คำสั่ง
ชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ (Mandatory Victims Restitution Act) ทำให้เห็นถึง
การปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวกับการชดใช้ความเสียหายแก่เหยื่อ โดยบัญญัติรวบรวม
กระบวนการในการออกคำสั่งชดใช้ค่าประกันความเสียหาย และกำหนดบทบังคับให้
คำสั่งชดใช้ความเสียหายภายหลังมีคำตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดมีผลบังคับใช้ได้ ทำให้
การออกคำสั่งของศาลมีความกว้างขวางครอบคลุมการชดใช้ โดยคำนึงถึงความเสียหาย

เป็นฐาน โดยข้อกำหนดอันใหม่ของกฎหมายฉบับนี้ให้ศาลสั่งให้มีการชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงเต็มจำนวนในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งศาลต้องสั่งให้ฝ่ายจำเลยชดใช้ค่าเสียหายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพในทางเศรษฐกิจของจำเลยซึ่งถูกพิพากษาลงโทษแล้วนั้น

การจ่ายเงินชดใช้ เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในทางอาญา การกระทำผิดกฎหมายของรัฐบาลสหรัฐทุกอย่างจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายที่พิสูจน์ได้ในรูปของค่าเสียหาย การชดใช้อาจเป็นข้อบังคับหรือการใช้ดุลยพินิจ

การชดใช้ที่เป็นข้อบังคับ กฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งให้มีการจ่ายเงินชดใช้เต็มจำนวน โดยไม่ต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา ในกรณีการกระทำผิดกฎหมายสหรัฐ ถึงการกระทำผิดเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์และอาชญากรรมทุกประเภท ยกเว้นการกระทำผิดเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ที่ศาลพบว่าจำนวนของผู้เสียหายมีมากจนกระทั่งการชดใช้ เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้กระบวนการในการสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ยังได้นำไปใช้เป็นเงื่อนไขในขั้นตอนการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยด้วย

2.4 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ

2.4.1 ปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ³⁶

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันนี้มุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยตามแนวคิดเรื่อง “กระบวนการนิติธรรม” กล่าวคือ ภายใต้บทสันนิษฐานของกฎหมาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยได้รับโอกาสที่จะพิสูจน์ถึงความ

³⁶ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, “ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 35.

บริสุทธิ์ของตนเองจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดจริงและสมควรได้รับโทษตามกฎหมาย ซึ่งภายใต้กระบวนการเดียวกันนี้ได้ละเลยสิทธิและผลประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญา ทั้งนี้เนื่องจากว่ารัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้กลายมาเป็นผู้ทำหน้าที่คุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมอันรวมถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย ผู้เสียหายในคดีอาญาจึงดูไม่มีความสำคัญมากนักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้เสียหายในคดีอาญาเป็น “ผู้ที่ถูกลืม” โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

โดยตระหนักถึงปัญหาประการนี้ ดังนั้น มติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติครั้งที่ 40/34 ของการประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 7 ณ กรุงมิลาน ประเทศอิตาลี ปี ค.ศ. 1985 (The United Nations Congress on the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, 1985) ได้รับรองปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ(Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ซึ่งมีปรัชญาพื้นฐานที่สำคัญคือ ผู้เสียหายในคดีอาญาและเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยได้กำหนดหลักการพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกที่สำคัญ ผู้เสียหายจากอาชญากรรม และผู้เสียหายจากการใช้อำนาจไม่ถูกต้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้เสียหายจากอาชญากรรม (Victim of crime) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบาดเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทรมาน ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญารวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้การใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องเป็นความผิดทางอาญาอันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิกนั้น ๆ

2) การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายตามความหมายของปฏิญญานับนี้จะไม่คำนึงว่าได้มีการพบหรือจับกุม ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำความผิดหรือไม่ และไม่คำนึงว่าผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์อย่างไร นอกจากนี้

ในบางกรณี คำว่าผู้เสียหายยังหมายถึงรวมถึงครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหาย ตลอดจนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจาก ภัยอันตรายหรือเข้าป้องกันการทำร้ายนั้น

3) หลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรมมี

4 ประการคือ

(1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) กล่าวคือ

ก. แจ้งให้เหยื่อทราบถึง บทบาท (Role) และขอบเขต (Scope) ของตน กำหนดเวลา (Timing) และความก้าวหน้า (Progress) ของการดำเนินการ พิจารณาและการพิพากษาคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง (Serious-Crimes) และเหยื่อ ใดขอ (Request) ทราบข้อมูลข่าวสารนั้น

ในหลายประเทศเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถ ที่จะติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีที่ตนเป็นผู้เสียหาย จึงได้มีการจัดตั้งเจ้าหน้าที่ หรือ หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านนี้ขึ้นเป็นกรณีพิเศษ หรือในคดีอาญาร้ายแรงที่ไม่มี ทางโต้แย้งได้ เช่น การทำร้ายร่างกายที่เกี่ยวกับเพศ หรือการฆาตกรรม ซึ่งในบาง ประเทศพนักงานอัยการจะต้องเรียกผู้เสียหายหรือครอบครัวผู้เสียหายมาให้ปากคำ ก่อนที่จะมีการฟ้องคดี

ข. ยอมรับฟังและพิจารณาถึงทัศนคติและความกังวลใจ (Concerns) ของเหยื่อในขั้นตอนที่เหมาะสมของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ที่ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Interest) ของเหยื่อได้รับผลกระทบโดยปราศจาก อคติต่อผู้ต้องหา และสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ

เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีซึ่งนำไปสู่การทำคำพิพากษา อันถึงที่สุดและยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยาน- หลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวกับคดีเพื่อประสงค์ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานในทางปฏิบัติในหลาย ๆ ประเทศนั้นพนักงานอัยการจะเป็นผู้รายงานให้ศาล ทราบถึงผลกระทบของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายในคดีอาญา หรือ

อย่างน้อยที่สุดในฐานะที่เป็นพยานในคดีซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อผู้เสียหายในคดีอาญาประการนี้จะมีความสำคัญในการประเมินความรุนแรงของการกระทำผิดอันนำไปสู่การพิพากษาให้มีการชดเชยมูลค่าความเสียหาย

กฎหมายในหลายประเทศบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถที่จะแถลงด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือเพื่อให้ศาลทราบถึงผลกระทบของการกระทำผิดที่เกิดขึ้นแก่ตน (Victim Impact Statement or Victim Statement of Opinion) หรือในบางประเทศกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในฐานะที่เป็น “ลูกมือ” (Subsidiary Prosecutor) ของพนักงานอัยการซึ่งทำให้ผู้เสียหายสามารถเสนอพยานหลักฐาน เสนอแนะคำถามในการซักถามผู้ต้องหาหรือพยานได้ และสามารถให้ข้อสังเกตหรือความเห็นต่อรายงานและพยานหลักฐานที่ได้เสนอต่อศาลได้ นอกจากนี้แล้วผู้เสียหายในคดีอาญายังมีสิทธิร้องขอค่าชดเชยความเสียหายในทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินคดีอาญาได้ในความผิดบางประเภท ในขณะที่บางประเทศกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิในการได้รับรู้เกี่ยวกับคำพิพากษาผู้กระทำผิด และสิทธิในการรับรู้เกี่ยวกับการปล่อยตัว หรือ การพักการลงโทษผู้ต้องขัง

ค. จัดให้มีการช่วยเหลือเหยื่อ (Assistance) ที่เหมาะสมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย

ในหลายประเทศกฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่มีจำเป็น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสิทธิประการนี้ของผู้เสียหายมีเฉพาะกระบวนการดำเนินคดีในศาลเท่านั้น หรือเป็นสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่เป็นคู่ความในคดีเท่านั้น สำหรับการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมนี้ในบางประเทศได้จัดให้มี “โครงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา” ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยได้รับการสนับสนุนและร่วมมือจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อีกทั้งในบางประเทศได้จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์หรืออาสาสมัครที่ผ่านการอบรมแล้วประจำที่สถานีตำรวจเพื่อทำหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา เช่น ในคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวหรือคดีอาญาร้ายแรง เป็นต้น ซึ่งในบางแห่งนั้นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญายังได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุข ศูนย์สุขภาพจิต หน่วยงาน

สังคมสงเคราะห์ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ในการดำเนินคดีตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะทางด้านอารมณ์และจิตใจของผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ

ง. กำหนดมาตรการที่จำเป็น เพื่อลดความไม่สะดวกแก่เหยื่อ เพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และให้หลักประกันในความปลอดภัย (Safety) จากการข่มขู่และการล่วงล้ำแก่เหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวของเหยื่อ และพยานที่เกี่ยวข้อง

ส่วนใหญ่แล้วในหลายประเทศมีการพัฒนาแนวปฏิบัติสำหรับบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและการบริหารเพื่อให้เกิดการพิจารณาอย่างยุติธรรม และสมดุลระหว่างความจำเป็นของรัฐและผู้ต้องหา และความไม่สะดวกที่เกิดจากการกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคลของผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรการเหล่านี้ เช่น การให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา การให้ค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่มาเป็นพยานในศาล การใช้วิธีการพิเศษในการพิจารณาคดีในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็ก หรือผู้หญิงในคดีความผิดทางเพศ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้กระทำ ความผิด เป็นต้น ในหลาย ๆ ประเทศได้มีการทบทวนกฎหมายและวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้เสียหายในคดีอาญา และพยานได้รับการคุ้มครองจากการคุกคาม การข่มขู่และการรายงานข่าวของสื่อมวลชนซึ่งบางประเทศนั้นผู้เสียหายในคดีอาญาและพยานมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและกฎหมายอาญา ตัวอย่างเช่น กฎหมายต่อต้านการคุกคามสิทธิส่วนบุคคล (Anti-stalking)

จ. หลีกเลี่ยงความล่าช้า (Delay) โดยไม่จำเป็นในการพิจารณาคดี และการบังคับตามคำสั่ง และคำพิพากษาของศาลในการจ่ายค่าตอบแทนแก่เหยื่อ

ในหลาย ๆ ประเทศมีการทบทวนกฎหมายและวิธีปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งการชดเชยประเภทนี้ผู้เสียหายจะได้รับสิทธิก่อนค่าปรับที่ผู้กระทำผิดจะต้องชำระให้แก่อำนาจรัฐ

(2) กลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึง การไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการปรองดองกัน และเยียวยาแก้แค้นอาชญากรรมโดยเชื่อมั่นในคุณค่าของระบบการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางในการพิจารณาในหลาย ๆ ประเทศได้มีการส่งเสริมให้มีกระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การไกล่เกลี่ย และการประนอมข้อพิพาทในทางอาญาโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งคู่กรณีสามารถที่จะตกลงกันได้ เพื่อให้ได้ข้อยุติที่เหมาะสมแก่คู่กรณี ชุมชนและรัฐมากกว่าการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการ

กระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญาโดยไม่ใช้กระบวนการในทางศาลอันรวมไปถึง การไกล่เกลี่ย อนุญาโตตุลาการ ล้วนแต่เป็นประเพณีปฏิบัติที่มีมาแต่เดิมในระดับท้องถิ่นและยังคงถูกใช้อยู่ในหลาย ๆ ส่วนของโลก เช่น แอฟริกา เอเชีย ลาตินอเมริกา หลาย ๆ ประเทศในยุโรปตะวันตก ออสเตรเลียทางใต้ และในบางประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ เป็นต้น

(3) การได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำผิดเป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ของสังคมในการควบคุมผู้กระทำผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะเดียวกันนั้นก็เป็นโอกาสที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย จะได้รับการแก้ไขเยียวยา

การชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิดได้กลายมาเป็นเครื่องมือในทางกฎหมายอาญาในการอำนวยความยุติธรรม และได้กลายมาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดให้กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง และยังเป็น การพยายามที่จะทำให้ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ต่อผู้เสียหายในคดีอาญา และต่อสังคม ดังนั้น ในหลาย ๆ ประเทศได้นำเอาการชดเชยความเสียหายไปใช้ในรูปแบบต่าง ๆ และในกระบวนการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การพักการลงโทษ การรอลงโทษ และการระงับข้อพิพาทในทางอาญาอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

(4) การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ (Assistance) การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายที่สำคัญคือการช่วยเหลือทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้เสียหาย การให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การได้รับการชดเชยความเสียหาย และการช่วยเหลือปัญหาอื่นที่เกี่ยวกับการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา มาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา นอกจากนี้ ตำรวจและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมหน่วยงานบริการด้านสังคมหรือสุขภาพและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพึงได้รับการฝึกอบรมให้เกิดความตระหนักถึงความต้องการของผู้เสียหาย และเพื่อให้ได้รับทราบแนวทางของการจัดให้ความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสมแก่ผู้เสียหาย

2.4.2 แลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ต่อมาได้มีการออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ประชุมยุโรปเพื่อบริการเหยื่ออาชญากรรมแห่งยุโรป ค.ศ. 1996 นอกจากนี้ยังมีการออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิเหยื่ออาชญากรรมอีก 2 ฉบับ คือ ในปี ค.ศ. 1997 ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิทางสังคมของเหยื่ออาชญากรรม (Statement of Victim in Social Right) และแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่าด้วยมาตรการให้บริการในปี ค.ศ. 1998 (Statement of Victim right to Standards of Service)

สำหรับที่ประชุมยุโรป (The European Form) ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อ

1) ส่งเสริมการพัฒนาช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพทั่วยุโรป

2) ส่งเสริมการจ่ายค่าชดเชยสำหรับเหยื่ออาชญากรรมทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นธรรมเนียมทั่วยุโรป ไม่ว่าเหยื่อจะมีสัญชาติใด

3) ส่งเสริมสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในยุโรป ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและหน่วยงานอื่น ๆ

แถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานับนี้ได้กำหนดหลักสี่ประการเกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการของเหยื่อ

อาชญากรรม คือการเข้าหาความยุติธรรมและการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม, การแก้ไข
เยียวยาจากผู้กระทำผิด, การชดใช้ความเสียหายจากรัฐ และการช่วยเหลือเพื่อให้กลับคืนสู่
สภาพปกติ และแถลงการณ์ดังกล่าวได้วางหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของ
ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1) หลักการ

(1) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมต้องอยู่ในลำดับเดียวกับสิทธิของ
จำเลย

(2) กระบวนการจัดการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดจะต้องไม่เพิ่มความ
ทุกข์หรือซ้ำเติมปัญหาของเหยื่ออาชญากรรม

2) สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมมีดังนี้

(1) การยอมรับและตระหนัก โดยเหยื่อมีสิทธิที่จะตระหนักและรับรู้
ถึงผลประโยชน์อันชอบธรรม ซึ่งจะต้องได้รับการนำมาพิจารณาในทุกขั้นตอนของ
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสอบปากคำเหยื่อและพยานอื่น ๆ ในทุกขั้นตอนของ
การสอบสวน และการสืบพยานของศาล ควรได้รับการนำเสนอด้วยความเคารพใน
ศักดิ์ศรีของปัจเจกชน ควรให้การเอาใจใส่เป็นพิเศษกับเด็กหรือพยานซึ่งเสียเปรียบ
ทางวุฒิภาวะ เป็นผู้ที่ควรสอบปากคำโดยมีผู้ปกครองผู้ดูแลหรือผู้ให้การสนับสนุนอื่น ๆ
รวมอยู่ด้วย เป็นความรับผิดชอบของรัฐที่จะประกันว่ามีการดำเนินการตามขั้นตอนอย่าง
เหมาะสม

(2) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร เหยื่อทุกคนควรมีสิทธิรับรู้
ความเป็นไปทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคดีของพวกเขา เหยื่อควรได้รับรู้ข้อมูลที่ชัดเจน
สำหรับเหยื่อที่เป็นพยานควรให้ข้อมูลอย่างทันทีที่สามารถจะกระทำได้ มีคำอธิบาย
กฎหมายที่ชัดเจนทั้งหมดเกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมายที่ต้องพิจารณา เหยื่อควรมีสิทธิ
ตรวจสอบแฟ้มคดีด้วยการนัดหมาย ผู้ให้ข้อมูลควรเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจ
เพราะจะอธิบายได้ชัดเจนกว่าในกรณีที่มีกรณีพิพาทเกิดขึ้น ควรให้มีการสัมภาษณ์
ส่วนบุคคล เพื่อให้เข้าใจการตัดสินใจอย่างเต็มที่

(3) สิทธิที่จะให้ข้อมูล เชื่อมั่นมีความรู้สึกว่าเขามีข้อมูลซึ่งเจ้าหน้าที่ละเลย ซึ่งไม่เกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิสูจน์คดี เชื่อมั่นจะสามารถให้ข้อมูลด้วยคำพูดของตนเองต่อตำรวจและอัยการที่รับผิดชอบในการพิจารณาคดีโดยตรง ข้อมูลอาจรวมถึงเรื่องของความเสียหายทางการเงิน ร่างกาย หรือจิตใจซึ่งเกิดจากอาชญากรรม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นหรือความสัมพันธ์ก่อนหน้านี้ หรือความสัมพันธ์ที่คงอยู่กับผู้กระทำความผิด และความกลัวด้านความปลอดภัยส่วนบุคคลจากผู้กระทำความผิด เชื่อมั่นรู้สึกเป็นอิสระที่จะให้ข้อมูลอื่น ๆ ตามที่เขาต้องการ และควรตระหนักว่าข้อมูลเหล่านี้จะถูกเปิดเผย

(4) คำแนะนำทางกฎหมาย ควรมีคำแนะนำทางกฎหมายให้แก่เหยื่อทางอาชญากรรม ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดในอำนาจพิจารณาคดีซึ่งเหยื่อหรือญาติที่กำลังหมดหวังจะมีบทบาทนำในการฟ้องร้อง ควรมีทั้งคำแนะนำและตัวแทนระหว่างการพิจารณาคดีอาญา

(5) การคุ้มครองโดยสอดคล้องกับหลักความยุติธรรม ความเป็นส่วนตัวของเหยื่อและพยานควรได้รับการคุ้มครอง ชื่อของเหยื่อไม่ควรถูกตีพิมพ์หรือถูกออกอากาศทางสื่อต่าง ๆ ไม่เปิดเผยรายละเอียดที่จะทำให้รู้ว่าเหยื่อเป็นใคร ที่อยู่ของเหยื่อและพยานไม่ควรให้จำเลยรู้ หรือถูกกล่าวถึงในชั้นศาล ยกเว้นในกรณีที่เกี่ยวข้องในข้อหา สำหรับเด็กและพยานที่มีความอ่อนแอ การให้ปากคำของเหยื่อไม่ควรกระทำต่อหน้าจำเลยหรือในสถานที่สาธารณะ ในการตัดสินใจว่าจะดำเนินการในการให้ปากคำอย่างไร ควรจะดำเนินการก่อนที่จะมีการไต่สวน โดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเหตุผลอันควร เชื่อได้ว่าเหยื่อหรือพยานจะได้รับการชูเชิญ การทำร้ายหรือล่วงละเมิด ควรรวมเงื่อนไขในการบังคับจำเลยหรือผู้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดในการติดต่อเหยื่อหรือพยานไว้ในการประกันตัว การพักการลงโทษ และแจ้งให้เหยื่อทราบถึงเงื่อนไขดังกล่าว ตำรวจควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการคุ้มครองเหยื่อระหว่างการสอบสวนและกระบวนการที่ตามมา

(6) ค่าชดเชย

ก.เหยื่อควรได้รับโอกาสให้ได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำความผิดเมื่อคดีขึ้นสู่ศาล แม้จะยังไม่ทราบถึงความต้องการหรือความเห็นของเหยื่อก็ควรได้รับการชดเชย

ข. ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะลดค่าชดเชยหรือปฏิเสธการจ่ายเงินดังกล่าวความต้องการของเหยื่อควรได้รับการพิจารณาก่อน

ค. เพื่อให้เวลาแก่ผู้กระทำความผิดที่จะจ่ายค่าชดเชย กองทุนสาธารณะควรเป็นผู้จ่ายค่าชดเชยให้เหยื่อไปก่อน เพื่อให้รัฐเป็นเจ้าหนี้ของผู้กระทำความผิด และรัฐควรช่วยผู้กระทำความผิดรวบรวมค่าชดเชย

ง. กรณีอาชญากรรมที่รุนแรง เหยื่อควรได้รับค่าชดเชยจากกองทุนสาธารณะ เพราะได้รับบาดเจ็บ ความสูญเสียทางอารมณ์ สูญเสียอาชีพ ในทันทีที่เป็นไปได้ภายหลังจากที่อาชญากรรมเกิดขึ้นไม่ว่าจะจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ก็ตาม ในกรณีที่เหยื่อเสียชีวิตก็ควรจ่ายค่าชดเชยดังกล่าวให้แก่บุคคลใกล้ชิด

3) เจื่อนใจทั่วไป

(1) สิทธิทั้งหลายเหล่านี้ควรได้รับการพิมพ์ให้แพร่หลายไปในแต่ละประเทศ

(2) ควรกำหนดระเบียบการฟ้องร้องให้ชัดเจนและแจ้งให้เหยื่ออาชญากรรมรู้เพื่อสนับสนุนให้พวกเขาแสวงหาการชดเชย

(3) เหยื่ออาชญากรรมทุกคนและครอบครัวไม่ว่าจะมีอายุ เพศ ลักษณะทางเพศ เชื้อชาติ ผู้พิการ อาชีพ ศาสนา หรือมีความคิดเห็นทางการเมืองรูปแบบใด ควรได้รับสิทธิทั้งหลายอย่างเท่าเทียมกัน

(4) ทุกคนที่ติดต่อกับเหยื่อควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้รู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อครั้งที่ 2 ควรฝึกพิเศษเกี่ยวกับการใช้ภาษาที่ชัดเจน ไม่แสดงอารมณ์ และความจำเป็นที่จะต้องอธิบายศัพท์เฉพาะของกฎหมายและวิธีการ

(5) ควรจัดหาทรัพยากรให้พอเพียงแก่องค์กรตามกฎหมายและองค์การอาสาสมัครที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ภูมิใจในความรับผิดชอบ

(6) ควรให้สิทธิทั้งหมดแก่ชาวต่างชาติทุกคนที่เดินทางหรือพำนักอยู่ในยุโรปอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าประเทศของพวกเขาจะมีความสัมพันธ์ในสถานะใด

การออกแถลงการณ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่กำหนดโดยที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปและสหรัฐอเมริกา มีการตื่นตัวอย่างมาก

3. เปรียบเทียบการคุ้มครองผู้เสียหายตามกฎหมาย

ของประเทศไทยและต่างประเทศ

3.1 ความหมายของผู้เสียหาย

บัญญัติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบให้คำจำกัดความคำว่า ผู้เสียหายจากอาชญากรรม (Victim of Crime) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะในด้านการบาดเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทรมาน ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำ ซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญารวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้ใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องเป็นความผิดทางอาญาอันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิคนั้น ๆ ไม่คำนึงว่า ได้มีการพบหรือจับกุม ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำความผิดหรือไม่ และไม่คำนึงว่า ผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์อย่างไร นอกจากนี้ในบางกรณี คำว่า ผู้เสียหายยังหมายความรวมถึงครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายตลอดจนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจากอันตรายหรือเข้าป้องกันการทำร้ายนั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 2 (4) ให้ความหมายคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ใน

มาตรา 4, 5 และ 6 แต่ได้มีคำจำกัดความจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเพิ่มขึ้นถึงความเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย

ผู้เสียหายในฝรั่งเศสที่จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งนั้น มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว และโดยตรงจากการกระทำ ความผิด ซึ่งในประเด็นนี้มีหลักเกณฑ์ที่คล้ายคลึงกับกฎหมายไทย
- 2) ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย อันเป็นหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกับกฎหมายไทย กล่าวคือ ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากคำสั่งของศาลอาญาได้

ส่วนกฎหมายสหรัฐ (U.S.C) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า เหยื่ออาชญากรรม ไว้ดังนี้ ความหมายของคำว่าเหยื่ออาชญากรรมได้บัญญัติใน Title 42 U.S.C. & 10607 (e) (1) ว่า หมายถึง บุคคลที่ได้รับความทุกข์ทรมาน โดยตรงทางกาย ทางอารมณ์ หรือ ความเสียหายทางการเงิน อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดกฎหมายอาญา รวมถึง กรณีที่เหยื่อเป็นสถาบันผู้แทนของสถาบันและ (2) ในกรณีที่เหยื่อเป็นผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้ถูกทำให้ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังต่อไปนี้ คือ คู่สมรส ผู้พิทักษ์ ผู้ปกครอง บุตร ญาติสายเลือดเดียวกัน สมาชิกใน ครอบครัวอื่น ๆ บุคคลอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาล

3.2 การใช้สิทธิฟ้องคดีของผู้เสียหาย

ประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน กล่าวคือ ประชาชนทุกคนสามารถฟ้องร้องคดีอาญาเองได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายโดยตรง จากความผิดอาญาหรือไม่ แต่ประชาชนจะไม่นิยมฟ้องร้องด้วยตนเอง แต่จะร้องทุกข์ต่อ เจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินคดี

ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส ที่อำนาจในการดำเนินคดีอาญา เป็นอำนาจของรัฐแต่ผู้เดียว แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายที่เป็นความเสียหาย โดยตรง เมื่อผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่เป็น ผู้ดำเนินคดี โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา และเป็นผู้บังคับคดีหรือ

จัดให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษา กฎหมายฝรั่งเศสจึงอนุญาตให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดสามารถเรียกร้องค่าเสียหายในคดีอาญาได้ก็ตาม แต่ด้วยระบบการดำเนินคดีของประเทศฝรั่งเศสผู้เสียหายจะเรียกค่าเสียหายทางแพ่งในศาลอาญาได้ ต้องขึ้นอยู่กับมีการดำเนินคดีอาญาในศาลอยู่ ดังนั้น หากพนักงานอัยการไม่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลได้โดยตรง เมื่อผู้เสียหายฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนต่อศาลอาญา จะมีผลทำให้พนักงานอัยการต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญากับผู้กระทำผิด

สำหรับประเทศไทยผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 (2) และสามารถเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ตามมาตรา 30 โดยหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายไทยนั้นเป็นไปตามมาตรา 2 (4) ซึ่งได้แก่

- 1) มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นต่อผู้นั้น
- 2) ผู้นั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น คือ เป็นผู้เสียหายโดยพฤตินัย
- 3) ผู้นั้นไม่ได้มีส่วนร่วม ยินยอม หรือพัวพันกับการกระทำความผิด คือ เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย

3.3 การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน

การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายอังกฤษและกฎหมายไทยมีข้อควรนำมาพิจารณาเปรียบเทียบ โดยจะแบ่งออกเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตาม Compensation Orders และการคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดตาม Restitution Orders ดังนี้

การชดเชยค่าสินไหมทดแทนตาม Compensation Orders กฎหมายของอังกฤษผู้เสียหายจะมีบทบาทในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในขั้นตอนของการยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และศาลจะกำหนดให้มีคำสั่งให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเมื่อผู้ฟ้องคดีร้องขอตามที่ถูกผู้เสียหายได้แสดงความประสงค์มา ส่วนตามกฎหมายไทยผู้เสียหายจะต้อง

ยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ก่อนมีการสืบพยานหรือก่อนศาลมีคำวินิจฉัย และมีสิทธินำพยานเข้าสืบถึงคำสินไหมทดแทนได้

ในส่วน Compensation Orders นั้น กฎหมายได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในความเสียหายใด ๆ ที่เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกาย (Personal Injury) ความสูญหาย (Loss) หรือความเสียหาย (Damage) อันเป็นผลมาจากการกระทำผิด โดยความเสียหายที่กระทบต่อร่างกายนั้น ไม่เพียงเฉพาะความเสียหายที่เกิดแก่เนื้อตัวร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงความทุกข์ทรมาน ความเศร้าโศกและความวิตกกังวล อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานศพ (Funeral Expenses) หรือค่าสินไหมทดแทนจากการพลัดพรากที่เกี่ยวกับการเสียชีวิตอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิด ศาลก็มีคำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดเชยได้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส กำหนดให้เอกชนผู้เสียหายมีสิทธิที่จะดำเนินการเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายทางแพ่ง ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาได้ 2 วิธี คือ

- 1) ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา
- 2) ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง มีสิทธิที่จะขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยมีประเด็น คือ เรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีอยู่นั้น ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากระบวนพิจารณาคดีอาญา มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลและมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ แต่จะมีผลเฉพาะคดีส่วนแพ่ง ในฝรั่งเศสผู้เสียหายส่วนใหญ่มักจะนิยมเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการนี้ เนื่องจากการแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งนั้น ศาลแพ่งจะหยุดการพิจารณารอให้คดีอาญามีคำตัดสินก่อน และการดำเนินคดีแพ่งในฝรั่งเศสมีแนวโน้มว่าจะใช้ระยะเวลานาน เป็นภาระหนักและมีค่าใช้จ่ายสูง

ซึ่งหลักการที่ผู้เสียหายสามารถร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตามกฎหมายฝรั่งเศสนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายของไทย จะพบว่ากฎหมายของไทยก็มีหลักการให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาของรัฐได้

ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 กำหนดให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเพื่อขอให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาของพนักงานอัยการได้ และมีประเด็นของการยื่นคำร้องเพียงการขอให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพียงประเด็นเดียว และผู้เสียหายมีสิทธินำพยานเข้าสืบถึงประเด็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

3.4 การแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน

บัญญัติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบให้สิทธิกับผู้เสียหายโดยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม กล่าวคือ แจ้งให้เหยื่อทราบถึง บทบาท และขอบเขตของตน กำหนดเวลาและความก้าวหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง และเหยื่อได้ขอ ทราบข้อมูลข่าวสารนั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 75 กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน และผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือผู้เสียหายอาจฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรงหรือยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลได้ส่วน ซึ่งการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 44/1 นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในเรื่องการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว

3.5 การบังคับคดีค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย

ประเทศอังกฤษ The Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 มีมาตรการบังคับหากผู้กระทำความผิดปฏิเสธที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยกฎหมายอังกฤษมีมาตรการบังคับด้วยการคุมขัง หากผู้กระทำความผิดหรือจำเลยปฏิเสธที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งการกำหนดระยะเวลาในการคุมขังสำหรับการไม่ชำระค่าสินไหมทดแทนตามที่กำหนด เป็นระยะเวลาเดียวกับกรณีการไม่ชำระค่าปรับในจำนวนเงินเดียวกัน และหากผู้กระทำความผิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนไปบางส่วนแล้วตามคำสั่งของศาล

ระยะเวลาการคุมขังก็จะลดลงไปตามส่วน แต่ตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่อง
การใช้มาตรการบังคับหากผู้กระทำความผิดปฏิเสธที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทน